

Marjaana Lehtimäki

Pk-yritys: konserniksi vai ei

Yritys X Oy

Opinnäytetyö

Syksy 2015

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Liiketalouden tutkinto-ohjelma

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Liiketalouden tutkinto-ohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Taloushallinto

Tekijä: Marjaana Lehtimäki

Työn nimi: Pk-yritys: konserniksi vai ei

Ohjaaja: Tuulia Potka-Soininen

Vuosi: 2015

Sivumäärä: 57

Liitteiden lukumäärä: -

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, kannattaako pk-yrityksen perustaa konserni. Tarkoituksena on käytännön tasolla selvittää konsernirakenteeseen liittyviä etuja ja haittoja.

Työn teoriaosa käsittelee perusteellisesti konserniin liittyviä osa-alueita, kuten konsernitilinpäätöstä, -avustusta ja -tukea sekä verotukseen liittyviä seikkoja.

Opinnäytetyössä tehtiin kvalitatiivinen tapaustutkimus, jolla haettiin käytännön lisätietoa teoriassa käsitellyistä aihealueista sekä konkreettisia esimerkkejä konsernin aiheuttamista kustannuksista. Tutkimuksen hyötynä on sen tarjoama lisätieto yhdestä yrityksestä, jota voidaan mahdollisesti samankaltaisten yritysten parissa hyödyntää, sillä se auttaa hahmottamaan, mitä kaikkea konsernia harkittaessa tulee ottaa huomioon.

Lopputuloksena todetaan, että suurin konsernista saatava hyöty on konserniavustus, mutta vain, jos jokin konsernin yhtiöistä on tappiollinen tai yhtiöiden tulokset vaihtelevat vuosittain voimakkaasti. Konsernista aiheutuviksi haitoiksi voidaan nimetä sen aiheuttamat kustannukset. Lisähaastetta tuovat myös menojen ja tulojen kohdistamiseen, siirtohinnoitteluun ja vähemmistöosakkaiden huomioimiseen liittyvät seikat.

Avainsanat: konserni, konsernitilinpäätös, konserniavustus, verotus, osakevaihto

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Business Administration

Specialisation: Financial Administration

Author: Marjaana Lehtimäki

Title of thesis: Small and medium-sized enterprises: Should they become consolidated companies or not?

Supervisor: Tuulia Potka-Soininen

Year: 2015 Number of pages: 57 Number of appendices: -

The aim of this thesis is to find out if it is profitable for small and medium-sized enterprises to become consolidated companies. The purpose is to find out the practical-level benefits and disadvantages of a consolidated company.

The theoretical framework of this work deals thoroughly with different aspects of a consolidated company, such as consolidated financial statements, group support, and taxation.

This thesis project used a qualitative case study to find out further information at the practical level about the topics treated in the theoretical framework and concrete examples of the costs brought about by a consolidated company. The contribution of this study is the further information that it provides about one company. It is possible to exploit this information among similar enterprises because it helps conceive what must be taken into account while considering the establishment of a consolidated company.

As a result, it can be stated that the biggest benefit of a consolidated company is group support, but only if some of the companies is unprofitable or if the returns of the companies vary considerably annually. The disadvantages of a consolidated company include the costs caused by it. Also the allocation of expenses and earnings, transfer pricing and the observation of minority shareholders pose extra challenges.

Keywords: consolidated company, consolidated financial statements, group support, taxation, stock exchange

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	1
Thesis abstract.....	2
SISÄLTÖ.....	3
JOHDANTO	5
1.1 Toimeksiantajasta.....	5
1.2 Aihealueesta ja työn tavoitteista.....	5
1.3 Aikaisemmista tutkimuksista	7
2 KONSERNI KÄSITTEENÄ	8
3 KONSERNITILINPÄÄTÖS	9
3.1 Laatumisvelvoite	9
3.2 Laatiminen	10
4 KONSERNIAVUSTUS	12
4.1 Yleistä konserniavustuksesta.....	12
4.2 Konserniavustuksen edellytykset.....	13
4.3 Konserniavustus vai osingonjako.....	15
4.4 Konserniavustuksen ongelmat ja tulevaisuus	17
5 KONSERNITUKI	18
6 KONSERNIN VEROTUS	20
6.1 Siirtohinnoittelu	21
6.1.1 Yleistä.....	21
6.1.2 Sisäiset palvelut ja rahoitustapahtumat	22
6.2 Verovapaat käyttöomaisuusosakkeiden luovutukset.....	24
6.3 Veroparatiisit.....	24
6.3.1 Veroparatiisivaltio ja -yhtiö.....	25
6.3.2 Veroparatiisien käyttötavat.....	25
7 KONSERNIN PERUSTAMINEN OSAKEVAIHDON AVULLA.....	27
7.1 Varainsiirtovero.....	28
7.2 Tappioiden siirtyminen	28
8 KONSERNIN JOHTAMINEN.....	29

8.1 Omistajaohjaus	29
8.2 Konsernistrategia	29
8.3 Konsernivalvonta	30
9 TEHTÄVIEN ASETTELU	31
10 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO	32
10.1 Tutkimusstrategia: kvantitatiivinen vai kvalitatiivinen tutkimus	32
10.2 Tutkimustyyppi	33
10.3 Aineistonkeruumenetelmä	33
10.4 Aineiston analyysimenetelmä	34
11 TULOKSET	35
11.1 Toimeksiantaja	35
11.2 Kirjanpitäjä	36
11.2.1 Konsernitilinpäätös	37
11.2.2 Konserniavustus	38
11.2.3 Holding-yhtiö, siirtohinnoittelu	39
11.2.4 Osakevaihto	40
11.3 Tilintarkastaja	40
11.3.1 Konsernitilinpäätös	41
11.3.2 Konserniavustus	42
11.3.3 Holding-yhtiö, siirtohinnoittelu	45
11.3.4 Osakevaihto	47
11.3.5 Muut asiakirjat	47
12 JOHTOPÄÄTÖKSET	48
12.1 Konsernin hyödyt	48
12.2 Konsernin haitat	49
12.3 Lopputulos	50
13 POHDINTA	53
LÄHTEET	55

JOHDANTO

1.1 Toimeksiantajasta

Tämä opinnäytetyö tehdään teollisuudessa toimivalle Yritys X Oy:lle. Samalla omistajalla on samalla toimialalla kolme eri yhtiötä, Yritys X Oy, Yritys Y Oy ja Yritys Z Oy. Nämä kaikki yritykset ovat olleet aiemmin kommandiittiyhtiöitä, mutta ne ovat vuonna 2014 muuttuneet kaikki vuoron perään osakeyhtiöksi. Tällä hetkellä yrityksen toimitusjohtaja pohtii, kannattaisiko näistä kolmesta osakeyhtiöstä perustaa konserni. Konsernin emoyhtiöksi tulisi mahdollisesti Yritys X Oy, ja muista yhtiöistä tämän tytäryhtiöitä. Lisäksi omistajalla on vielä yksi palvelutoimintaa harjoittava yhtiö, joka toimii kaikkien kolmen muun yhtiön yhteydessä. Vaihtoehtona on myös, että tästä yhtiöstä tulisi emoyhtiö, ja siinä tapauksessa yritys X:stä, Y:stä ja Z:sta tulisi sen tytäryhtiöitä. Valitaan sitten kumpi vaihtoehto tahansa, yhtiöiden harjoittamat liiketoiminnot jatkuvat muutoksen jälkeen samalla tavalla kuin tähänkin asti. Toimeksiantaja tavoittelee konsernilla verotuksellista hyötyä. Toimeksiantajan eli omistajan oma verokohtelu jätetään huomioimatta, sillä työssä ollaan kiinnostuneita nimenomaan konserniin liittyvistä verotuksellisista seikoista.

1.2 Aihealueesta ja työn tavoitteista

Aihealue on merkittävä, koska konsernin perustamista tulee pohtia ja tarkastella monesta eri näkökulmasta ja harkita tarkkaan ennen toteutusta. Konsernista aiheutuu lisäkustannuksia konsernitilinpäätöksen muodossa, mutta sillä voidaan myös saavuttaa mittavia etuja, kun varoja voidaan siirrellä konserniyhtiöiden välillä konserniavustusten avulla. Konserni syntyy, kun emoyhtiön alle hankitaan tai perustetaan tytäryhtiö. Se voi syntyä myös jakautumisen yhteydessä, kun halutaan jakaa liiketoimintaa osiin omiksi yhtiöikseen. Konserni voi syntyä myös hankittaessa olemassa oleva yritys esimerkiksi osakevaihdon avulla, kuten tässä kyseisessä työssä. Osakevaihtoa käytetään tässä tapauksessa sen vuoksi, että samalla henkilöomistajalla on jo usea olemassa oleva yritys, joista halutaan muodostaa kon-

sernirakenne. Uuden yhtiön perustamiselle tai olemassa olevan yhtiön jakautumiselle ei ainakaan tällä hetkellä ole tarvetta.

Aihealue on tällä hetkellä myös hyvin ajankohtainen. Tiedotusvälineissä näkyy usein uutisointia ja keskustelua veroparatiisivaltioiden hyväksikäytöstä verosuunnittelussa. Tätä opinnäytetyötä tehtäessä syksyllä 2015 on esimerkiksi uutisoitu kahdesta Suomen ministeristä, joilla on kytköksiä veroparatiisiyhtiöihin (Ministeri Berner mukana veroparatiisiyhtiössä 2015, Ministeri Toivakka järjesteli suuren kauppakeskuksen omistuksia 2015). Veroparatiisien hyödyntäminen tapahtuu nimenaan konsernirakenteen avulla.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on siis selvittää, kannattaako pk-yritysten perustaa konserni, kuinka paljon lisäkustannuksia konsernitalinpäätöksen tekeminen aiheuttaa, ja saavutetaanko konsernilla vastaavaa hyötyä sen aiheuttamiin kustannuksiin verrattuna. Tutkimuksen tarkoituksena on käytännön tasolla punnita konserniksi muuttumisen seurauksia, sen etuja ja haittoja. Edut liittyvät mahdollisiin vero- ja muihin hyötyihin, haitat taas konsernirakenteen aiheuttamiin lisäkustannuksiin, tulojen ja menojen kohdistamiseen sekä siirtohinnoitteluun. Työn tuloksena laaditaan perusteltu ehdotus kohdeyhtiön johdolle, miksi konserniyhtiö kannattaisi tai ei kannattaisi perustaa. Työn teoriaosa syventyy erilaisiin konserniin liittyviin osa-alueisiin perusteellisesti. Tutkimusosa täydentää teoriaa, sillä saadaan peilattua teoriaosassa käsiteltyjä asioita käytäntöön ja saadaan konkreettista tietoa muun muassa konsernin aiheuttamista kustannuksista. Tutkimusosassa voi nousta myös sellaisia näkökulmia, joita teoriassa ei ole tullut esiin.

Tässä opinnäytetyössä on tehty tapaustutkimus. Tapaustutkimuksen tulokset eivät yleensä ole yleistettävissä, mutta tämän työn hyötyjä tulevat olemaan sen tarjoama lisätieto yhdestä yrityksestä, jota voidaan mahdollisesti soveltaa samankaltaisten yritysten parissa. Työ avaa monipuolisesti seikkoja, joita tulee ottaa huomioon konsernirakennetta harkittaessa, ja antaa käytännön esimerkin muun muassa konsernista aiheutuvista kustannuksista. Tutkimuksen hyötyihin kuuluu siis myös se, että se auttaa muita samassa tilanteessa olevia yhtiöitä hahmottamaan, mitä kaikkea konsernia harkittaessa tulee ottaa huomioon.

1.3 Aikaisemmista tutkimuksista

Tämän opinnäytetyön aihealueesta ja tavoitteesta tekee vieläkin merkittävämmän se, että aiheesta suoraan tällaisenaan ei ole juuri tehty tutkimuksia. Ainoa suoraan vastaava tutkimus siitä, kannattaako konserni perustaa, on Hautamäen (2006) opinnäytetyö, jossa hän on tutkinut konsernin muodostamisen kannattavuutta, ja sitä, miten sen muodostuminen vaikuttaisi yhtiön nykyiseen tilanteeseen. Hautamäki (mts. 2) on tutkinut aihetta verotuksen, tilinpäätöksen sekä riskienhallinnan näkökulmasta ja pääongelmaksi on asetettu, millainen vaikutus konsernin muodostamisella olisi kohdeyrityksen toimintaan. Hautamäki (mts. 43–45) toteaa työssään, että kohdeyrityksen toiminta muuttuisi konsernitilinpäätöksen laatimisen osalta, ja taloushallintoa hoitavalta henkilökunnalta vaadittaisiin korkeampaa ammattitaitoa kuin ennen. Hänen mukaansa konserni on raskaampi järjestelmä osakeyhtiöön verrattuna, ja vaatii tarkkuutta esimerkiksi kustannustenjaossa konserniyhtiöiden välillä. Hänen työnsä kohdeyhtiössä konserniksi muuttuminen olisi järkevintä riskienhallinnan vuoksi, ja muut konsernin tuomat edut kuten konserniavustuksen mahdollistamat hyödyt olisivat hänen mukaansa tässä yhtiössä hyvin vähäisiä.

Hautamäki (2006, 44) korostaa konsernin kustannustenjaon tarkkuutta. Tämä on myös relevantti näkökulma minun työssäni, ja siihen on viitattu konsernin verotusta käsittelevässä osassa. Hautamäki (s. 42, 44–45) korostaa työssään myös riskienhallintaa, erityisesti liikeriskien osalta. Tämä siksi, että hänen toimeksiantajallaan on vain yksi yritys, joka toimii laajalti ympäri Suomen. Tässä minun työssäni toimeksiantajalla on jo valmiiksi useita yhtiöitä eri alueilla, eli liikeriskit ovat jo sitä kautta hajautettu, joten sitä ei ole relevanttia tässä tapauksessa sen enempää käsitellä.

Vaikka suoraan samankaltaisia tutkimuksia ei ole enempää, aiheen osa-alueista löytyy kuitenkin useita väitöskirjoja. Hellberg (2013) on tutkinut konsernitukea, Määttä (2010) konsernijohtamista ja Mehtonen (2005) siirtohinnoittelua, tuloverotusta sekä konsernistrategioita. Näistä aikaisemmista tutkimuksista on poimittu työn teoriaosaan aihealueittain näkökulmia muun muassa vähemmistöosakkaisiin liittyviin ongelmiin, siirtohinnoittelun markkinaehtoperiaatteeseen, verosuunnitteluun sekä konsernijohtamiseen liittyen.

2 KONSERNI KÄSITTEENÄ

Kirjanpitolain (L 30.12.1997/1336) mukaan konserni tarkoittaa, että kirjanpitovelvollisella on määräysvalta toisessa kirjanpitovelvollisessa. Määräysvalta edellyttää, että yhtiöllä on yli puolet kohdeyrityksen osakkeiden tuottamasta äänimäärästä, tai sillä on oikeus nimittää tai erottaa kohdeyrityksen hallituksessa enemmistö jäsenistä. Lisäksi määräysvallan katsotaan toteutuvan, jos kirjanpitovelvollinen johtaa kohdeyritystä yhdessä kohdeyrityksen kanssa tai muutoin tosiasiallisesti käyttää määräysvaltaa. Määräysvallan toteutuessa kyseessä oleva kirjanpitovelvollinen on emoyhtiö ja kohdeyritys sen tytäryhtiö (L 30.12.1997/1336). Mäkelä ym. (2012, 18) sanovat konsernin olevan taloudellinen kokonaisuus, jonka muodostaa kaksi tai useampi yritys.

Mäkelän ym. (2012, 20) mukaan konserneja voidaan luokitella rakenteittain, esimerkiksi alistus- tai rinnakkaiskonserneihin. Luokitteluun vaikuttaa tytäryhtiöiden keskinäinen asema sekä miten ne muodostavat liiketoiminnallisen kokonaisuuden. Konsernin rakenteella on merkitystä siihen, miten konsernitilinpäätös laaditaan, mutta sillä ei juuri ole vaikutusta konsernin taloudellisen tilanteen tai tuloksen tarkastelussa.

Kukkonen ja Walden (2010, 24–25) kertovat, että konserniyhtiöt voidaan jakaa kolmeen eri luokkaan. Ensimmäisen luokan muodostavat konsernin apuyhtiöt eli tytäryhtiöt, toisen emoyhtiöt ja kolmannen omistuksia hallinnoivat sijoitus- ja holdingyhtiöt. Mikäli sijoitusholdingyhtiö omistaa passiivisesti osakkeita, verotetaan sitä yleensä tuloverolain (30.12.1992/1535) mukaisesti. Mikäli yhtiö otettaisiin pois, kyse olisi osakkeenomistajien henkilökohtaisesta sijoitusomaisuudesta, ja tällöin voidaan puhua luonnollisen henkilön perustamasta niin sanotusta väliyhtiöstä (Kukkonen & Walden, 24–25).

3 KONSERNITILINPÄÄTÖS

Kukkosen ja Waldenin (2010, 18) mukaan tärkein käytännön seuraus konserniin liittyen on velvoite laatia konsernitilinpäätös, joka koostuu konsernituloslaskelmas- ta ja -taseesta. Konsernitilinpäätöksen tavoitteena on Mäkelän ym. (2012, 20) mu- kaan muodostaa oikea sekä riittävä kuva konsernista aivan kuin se olisi yksi yritys. He lisäävät, että yrityksen ulkopuolisia sidosryhmiä kiinnostaa yksittäisen yhtiön tilanteen sijaan erityisesti koko konsernin tulos ja taloudellinen asema. Konserniti- linpäätöksen liitetiedoissa on kuitenkin avattava eri liiketoiminta-alueiden taloudel- lista asemaa.

Keskuskaupakamarin (Konsernitilinpäätös raskas taakka 2013) mukaan konser- nitilinpäätöksien laatiminen aiheutti vuonna 2010 arviolta 32 miljoonaa euroa hal- linnollisia kustannuksia. Lähteen mukaan konsernitilinpäätös on pienelle konsernil- le raskas taakka, ja kaupakamarin mielestä pienemmät yhtiöt tulisi kokonaan va- pauttaa konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuudesta, jolloin hallinnollisen taa- kan keventyessä syntyvät säästöt voitaisiin käyttää tuottavammin. Keskuskauppa- kamarin (Sadan sivun savotta 2013) teettämässä haastattelussa taloushallinnon ammattilainen Ann Maj Kiviaho kertoo konsernitilinpäätöksen laadinnassa tehtä- vän työn käytännössä kahteen kertaan, ensin tehdään itsenäiset tilinpäätökset konsernin yhtiöille ja sen jälkeen vielä konsernin tilinpäätös. Hänen mielestään konsernitilinpäätöksen laatimisrajojen tulisi olla selvästi korkeammat. Kauppaka- marin artikkelissa väitetään tilinpäätösten dokumentointivelvoitteen olevan uuvut- tava ja vievän kohtuuttomasti aikaa muilta töiltä.

3.1 Laatimisvelvoite

Hallituksen esityksessä (HE 89/2015) ehdotetaan muutettavaksi kirjanpitolakia vastaamaan Euroopan parlamentin ja neuvoston vuonna 2013 antamaa tilinpää- tösdirektiiviä. Esityksen mukaan direktiivin tavoitteena on keventää tilinpäätöksistä pienyrityksille aiheutuvaa taakkaa. Direktiivi tulee käyttöön 20.7.2015 kuitenkin niin, että säännöksiä on sovellettava vasta 1.1.2016 alkavina tilikausina ja sen jäl- keen (HE 89/2015). Esitykseen sisältyy ehdotus uudesta pienkonsernipoikkeuk-

sesta konsernitilinpäätöksessä ja -toimintakertomuksessa. EU-direktiivin mukaan pienten konsernien tulee saada vapautus konsernitilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta. Uuden tilinpäätösdirektiivin pienen konsernin kriteerit ovat seuraavat: ”taseen loppusumma 4 miljoonaa euroa, liikevaihto 8 miljoonaa euroa ja työntekijöitä keskimäärin 50 tilikauden aikana.” Mikäli jäsenvaltio niin haluaa, voidaan edellä mainitut kynnyksarvot korottaa enintään puolitoistakertaiseksi (HE 89/2015).

Nykyisen kirjanpitolain (30.12.1997/1336) mukaan konserni saa jättää konsernitilinpäätöksen laatimatta, mikäli seuraavista rajoista on ylittynyt päättyneellä ja sitä edeltäneellä tilikaudella korkeintaan yksi: liikevaihto 7 300 000 euroa, taseen loppusumma 3 650 000 euroa, tai palveluksessa keskimäärin 50 henkilöä.

Hallituksen esityksessä (HE 89/2015) kerrotaan myös, että tähän asti osakeyhtiölain (21.7.2006/624) mukaan konsernitilinpäätös on laadittava silloin, kun emoyhtiö jakaa varoja omistajilleen. Uusi tilinpäätösdirektiivi on kuitenkin jäsenvaltioita velvoittava, joten direktiiviä ankarampaa lain momenttia ei voida säilyttää. Näin ollen tämä osakeyhtiölain (21.7.2006/624) 8 luvun 9 §:n toinen momentti tulee poistumaan.

Kirjanpitolain (30.12.1997/1336) mukaan pörssiyritysten tulee laatia konsernitilinpäätöksensä kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja noudattaen. Lain mukaan myös muut kirjanpitovelvolliset saavat laatia konsernitilinpäätöksensä näitä standardeja noudattaen, mikäli niin haluavat.

3.2 Laatiminen

Mäkelän ym. (2012, 103) mukaan konsernitilinpäätöksen laatimistapaan vaikuttavat konsernin laajuus, rakenne sekä se, onko yritys julkisen arvopaperikaupan kohteena. Heidän mukaansa konsernitilinpäätöksen laadinnassa käytetään tyypillisesti erillisjärjestelmiä, eikä sen valintaan vaikuta konsernin yksittäisten yhtiöiden taloushallinnon perusjärjestelmät. He lisäävät, että pienissä ja yksinkertaisissa konserneissa konsernitilinpäätös voidaan tehdä taulukkolaskentaohjelmalla, etenkin jos konsernin omien yhtiöiden välisiä tapahtumia ei ole paljon. Mäkelä ym.

(mp.) toteavat, että suuremmissa ja monimutkaisissa konserneissa kannattaa ottaa käyttöön varsinainen konserniraportointijärjestelmä.

Konsernitilinpäätöksessä yhdistetään konserniyritysten tuloslaskelmat ja taseet liitetietoineen, ja sen jälkeen vähennetään konsernin sisäiset erät ja eliminoidaan sisäinen omistus (Mäkelä ym. 2012, 20). Näitä konserniyhtiöiden välisiä sisäisiä tapahtumia ovat saamiset, velat, tuotot, kulut, vaihto-omaisuuteen sisältyvä sisäinen kate, pysyvien vastaavien sisäiset katteet, sisäinen osingonjako sekä yritysjärjestelyt konserniyhtiöiden välillä (Mäkelä ym., 25).

Yksittäisten yritysten kirjanpidossa alkusaldoiksi seuraavalle tilikaudelle siirretään aikaisempien tilikausien saldot, ja tällä tavalla uutta tilikautta jatketaan edellisen kauden pohjalta ilman, että vanhoja tapahtumia joudutaan kirjaamaan uudelleen. Erillisen konsernikirjanpidon puuttuessa konsernitilinpäätöksessä ei siirrellä edellisen kauden saldoja, vaan tilinpäätös on rakennettava joka kerta uudelleen. (Mäkelä ym. 2012, 22–23.)

Kirjanpitolain (30.12.1997/1336) mukaan rahoituslaskelma on laadittava aina, mikäli emoyhtiön on kirjanpitolain mukaisesti laadittava konsernitilinpäätös. Mäkelän ym. (2012, 251) mukaan erityisesti konsernitilinpäätöstä laadittaessa rahoituslaskelma on työläs kokonaisuus, mutta sitä voidaan vakioidulla tiedonkeruulla helpottaa. Kirjanpitoasetuksen mukaan (30.12.1997/1339) rahoituslaskelma on kolmijakoinen, ja se käsittää liiketoiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirran. Asetuksen mukaan liiketoiminnan rahavirta osoittaa rahavarojen tuottamisen tason toimintaedellytysten säilyttämiseksi, tuoton maksamiseksi oman pääoman sijoittajille, uusiin investointeihin sekä lainojen takaisinmaksuun. Investointien rahavirta puolestaan osoittaa rahavirtojen käytön pitkän aikavälin rahavirtojen kerryttämiseksi, ja rahoituksen rahavirta osoittaa muutokset omassa ja vieraassa pääomassa. Mäkelä ym. (mts. 253) ovat sitä mieltä, että mikäli konserni on rakenteeltaan yksinkertainen ja konsernin yhtiöiden välisiä rahavirtaeriä eli sisäisiä eliminoiteja on vain vähän, voi järkevänä tapana rahoituslaskelman laatimisessa olla konserniyhtiöiden laatimien rahoituslaskelmien yhdistely. Mikäli taas konsernirakenne on monimutkaisempi, on järkevämpää perustaa rahoituslaskelma konsernin tuloslaskelmaan ja taseeseen.

4 KONSERNIAVUSTUS

4.1 Yleistä konserniavustuksesta

Lain konserniavustuksesta verotuksessa (21.11.1986/825) mukaan konserniavustus on liiketoimintaa varten annettu avustus, jonka osakeyhtiö tai osuuskunta voi antaa toiselle osakeyhtiölle tai osuuskunnalle. Tomperin (2014, 212) mukaan konserniavustuksella tarkoitetaan konserniavustuslaissa säädetyin edellytyksin tehtyä avointa tuloksensiiirtoa konserniyhtiöiden välillä. Konserniavustus on mahdollinen, mikäli tytäryhtiön osakkeista vähintään 90 % on yksin emoyhtiön tai yhdessä tytäryhtiöiden omistuksessa, molemmat harjoittavat liiketoimintaa, ja lisäksi konsernisuhde on kestänyt koko verovuoden. Konserniavustus on maksajalle vähennyskelpoista menoa, ja saajalle veronalaista tuloa. Tomperi (s. 103) kertoo myös, että avustus voidaan maksaa rahana tai sen avulla voidaan kuitata esimerkiksi myyntisaamisia.

Kukkosen ja Waldenin (2010, 140) mukaan konserniavustus on vastikkeeton suoritus, jonka konserniin kuuluvat yhtiöt voivat antaa tai vastaanottaa toisiltaan. Avustus on mahdollinen kumpaankin suuntaan emon ja tyttären sekä sisaryritysten välillä. Raunion ym. (2014, 91) mukaan joissain yhtiöissä konserniavustukset viedään konsernin emoyhtiön kautta, mutta konserniavustuslakiin peilaten tämä ei kuitenkaan ole tarpeellista.

Kukkosen ja Waldenin (2010, 140) mukaan konserniavustusta voidaan pitää konserniyhtiöiden välillä verotettavan tulon tasausmenettelynä, ja sekä saajan että antajan on ilmoitettava veroilmoituksessaan tiedot konserniavustuksista verovuosisikohtaisesti. Raunio ym. (2014, 92) huomauttavat kuitenkin, että vaikka konserniavustus on luotu verotusta varten, vaikuttaa se myös sekä antajan että saajan varallisuusasemaan. Tämä siksi, että avustus tulee kirjata molempien osapuolten kirjanpidossa tulosvaikutteisesti. Kukkonen ja Walden (s. 140) kertovat, että verotettavien tulojen kohdistumisen osalta konsernia voidaan pitkälti konserniavustuksen avulla hallinnoida kuin se olisi yksi yritys.

4.2 Konserniavustuksen edellytykset

Lain konserniavustuksesta verotuksessa (21.11.1986/825) mukaan konserniavustuksen vähennyskelpoisuus syntyy, kun kaikki lain määräämät edellytykset liiketoimintaan, yhtiömuotoon ja kotimaisuuteen, omistusosuuteen, tulosvaikutukseen ja kirjanpitosidonnaisuuteen sekä omistusaikaan ja tilikauteen liittyen täyttyvät. Avustuksen antajan ja saajan tulee harjoittaa liiketoimintaa ja avustus annetaan liiketoiminnan harjoittamiseen. Konserniavustusta voivat antaa ja saada ainoastaan kotimaiset osakeyhtiöt ja osuuskunnat (Laki konserniavustuksesta verotuksessa, 21.11.1986/825). Kukkonen ja Walden (2010, 140–143) täsmentävät tämän tarkoittavan siis toisin sanoen suhteellisella verokannalla verotettavia yrityksiä. Heidän mukaansa henkilöyhtiöt on rajattu konserniavustuksen piiristä pois, jotta avustuksen avulla ei voida harjoittaa verosuunnittelua liittyen progressiivisesti verotettavan tulon määrään. Lisäksi yhtiöiden kotimaisuuden vaatimus varmistaa, että lopullinen veron määrä pysyy Suomen veropohjassa, eikä näin ollen voida hyödyntää eri maiden yhteisöverokantojen eroja.

Kukkosen ja Waldenin (2010, 146–147) mukaan omistusosuuteen liittyvät edellytykset sisältävät vaatimuksen siitä, että emoyhtiön tulee yksin tai yhdessä useamman tytäryhtiön kanssa omistaa vähintään 90 prosenttia tytäryhtiön osakkeista tai osuuksista. He täsmentävät, että omistusosuus voi olla joko suoraa tai välillistä tytäryhtiöiden kautta. Tällöin välilliseksi omistukseksi lasketaan ainoastaan yli 90 prosenttia kattavat omistukset.

Tulosvaikutuksen ja kirjanpitosidonnaisuuden tulee konserniavustuksen kohdalla toteutua niin, että avustus on muu kuin pääomansijoitus ja se käsitellään vähennyskelpoisena kuluna antajalla ja saajalla veronalaisena tulona sinä verovuonna, jona avustus on suoritettu ja merkitty molempien osapuolten kirjanpitoon. Suurin avustus, jonka konserniavustuksena voi antaa, on antajan veronalainen tulo, ilman konserniavustuksen huomiointia. Näin antajalle ei voi tulla vähennyskelpoista tappiota avustuksen vuoksi. Saajalle ei kuitenkaan tarvitse konserniavustus mukaan laskettuna muodostua verotettavaa tuloa, mikäli ilman konserniavustusta lasketut elinkeinotoiminnan tappiot ovat avustusta suuremmat. (Kukkonen & Walden 2010, 141, 148.)

Raunio ym. (2014,93) huomauttavat, että avustusta ei kannata antaa liikaa. He perustelevat tätä sillä, että mikäli annetaan enemmän kuin mitä antajan veronalainen tulo on, avustus on saajalle veronalaista tuloa, vaikka antaja ei voikaan veronalaisen tulon ylimenevää osaa verotuksessaan vähentää.

Konserniavustus on todellista ja lopullista varojen siirtoa. Siten pelkkä laskennallisen käsittely ei ole riittävä. Vähennyskelpoisuuteen ei kuitenkaan edellytetä toteutunutta rahasuoritusta. Avustus on kuitenkin aina merkittävä saajan kirjanpitoon ja tilinpäätökseen tuotoksi ja vähintään saamiseksi, ja antajan kirjanpitoon kuluksi ja vähintään velaksi. Voitonjaoksi tai pääomaerien siirroksi sitä ei voida kirjata, koska edellytyksenä on nimenomaan tulosvaikutteisuus. Konserniavustus esitetään tilinpäätöksessä satunnaisena tuottona tai kuluna, ja siitä on annettava tarkentava liitetieto. Avustus voidaan rahoittaa saajan antamalla lainalla, eikä tämä rahoitusjärjestely vaikuta vähennyskelpoisuuteen. (Kukkonen & Walden 2010, 149–150.)

Kukkonen ja Walden (2010, 150) kertovat, että yhtiön hallitus päättää erillisellä päätöksellä konserniavustuksen antamisesta verovuoden aikana, ja avustus kirjaan sille tilikaudelle, jona päätös on tehty. He lisäävät, että avustuksen tarkka määrä selviää usein vasta päättyneen tilikauden tuloksen valmistumisen jälkeen, joten konserniavustuksen hyväksymiseksi riittää, että tilikauden aikana tehdyssä päätöksessä on määritelty avustuksen vähimmäis- tai enimmäismäärä. Tämän vuoksi kirjausvienti on siis mahdollista tehdä vasta verovuoden päättymisen jälkeen. Kukkonen ja Walden (mp.) täsmentävät kuitenkin, että kirjausvienti on tahdonilmaisu avustuksesta, joten sitä ei voi vaatia jonkin muun liiketapahtuman kuitaukseksi tai muuksi korvaukseksi.

Kukkonen ja Walden (2010, 151) luettelevat omistusaikaan ja tilikauteen liittyen seuraavat ehdot, jotka tulee täyttyä: antajan ja saajan konsernisuhde on kestänyt koko sen verovuoden, jona avustus annetaan, ja osapuolten tilikausien tulee päättyä samanaikaisesti. Mikäli vaadittu 90 prosentin omistusosuus on saavutettu tilikauden ensimmäisenä päivänä, konsernisuhteen ei katsota kestäneen koko verovuotta. Kukkonen ja Walden (mp.) kiteyttävät, että omistusaikavaatimusta tulkitaan siis erittäin tiukasti. Mikäli perustetaan uusi yhtiö tilikauden aikana, sen omistusaika tulkitaan olleen voimassa koko verovuoden, mutta jo olemassa olevan yhtiön ostaminen kesken tilikauden ei täytä vaadittua omistusaikaa hankintavuonna. Näi-

den vaatimuksien vuoksi yritysjärjestelyiden ajoituksella on suurta merkitystä konserniavustukseen liittyvän verosuunnittelun kannalta. Tilikausien samanaikaiseen päättymiseen on kirjanpitolautakunta myöntänyt poikkeuksen, jonka mukaan avustus on hyväksyttävä, mikäli osapuolten tilikaudet ovat alkaneet eri aikaan, mutta päättyvät samanaikaisesti (Kukkonen & Walden mp.).

4.3 Konserniavustus vai osingonjako

Tomperi (2014, 212) sanoo konserniavustuksen olevan usein vaihtoehto osingonjaoille. Hänen mukaansa konserniavustus mahdollistaa nopean tuloksensiirron konserniyhtiöstä toiseen, ja avustus vaikuttaa verotuksessa jo sinä vuonna, kun se annetaan tai saadaan. Osingonjako sen sijaan edellyttää tilinpäätöksen vahvistamista ja ajoittuu vasta seuraavalle verovuodelle, ellei kyse ole ennako-osingosta. Verohallinnon (Ennako-osinkojärjestelmä 1999) mukaan ennako-osinkojärjestelmän avulla voidaan tietyin edellytyksin osinkotulon jaksottamista aikaistaa, jolloin pääoma siirtyy omistajayhtiölle nopeammin. Ennako-osinkojärjestelmää voidaan soveltaa ainoastaan konserniyhtiöiden välillä. Järjestelmän vaatimiin edellytyksiin kuuluu muun muassa, että osinkoa saava yhtiö on emoyhtiö tai sillä on muuten määräysvalta jakavassa yhtiössä ja saaja on ilmoittanut jakajalle, että se tulee edellyttämään tietynsuuruista osinkoa, sekä jakajan yhtiökokous on päättänyt jo osingonjakoa koskevalla tilikaudella ennakoivasti ennako-osingosta. Hallituksen esityksessä Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi (HE 109/2005) kerrotaan mahdollisuudesta jakaa myös niin sanottua väliosinkoa. Esityksen mukaan olisi sallittua jakaa voitto, joka on ansaittu kesken-eräiseltä tilikaudelta, vahvistetun tilinpäätöksen perusteella väliosinkona.

Tomperi (2014, 212) huomauttaa, että konserniavustuksen antaminen on vapaampaa kuin osingonjako, sillä avustusta voi antaa sekä emoyhtiö, tytäryhtiö että sisaryhtiö. Osinkoa taas voidaan jakaa ainoastaan tytäryrityksestä emoyritykseen. Raunio ym. (2014, 93) kiteyttää, että konserniavustus ja osingonjako ovat toisilleen vaihtoehtoisia ainoastaan silloin, kun varoja siirretään tytäryhtiötä emoyhtiölle, koska osinkoa voidaan jakaa ainoastaan osakkaalle. Tomperi (s. 212) huomauttaa

kuitenkin, että konserniavustuksen käyttö on osingonjakoa rajatumpaa, ja elleivät konserniavustuksen edellytykset täyty, on valittava osingonjako tuloksen siirtoon.

Raunion ym. (2014, 93–94) mukaan osingot ovat yhtiöillä pääsääntöisesti verovapaata. Sen vuoksi niihin kohdistuva verorasitus toteutuu sen yhtiön verokannalla, joka osinkoa jakaa. Konserniavustus taas on antajalle vähennyskelpoista ja saajalle veronalaista, joten verorasitus kohdistuu avustuksessa yleensä avustuksen saajalle (Raunio ym., 93–94).

Konserniavustuksen avulla verotettavaa tuloa tasataan. Jos jommankumman yhtiön tulos painuu tappiolle, eroaa konserniavustuksen ja osingonjaon verorasitus toisistaan. Verotuksellisesti on edullista siirtää tulosta konserniavustuksen avulla tappiolliselle yhtiölle, sillä avustus on antajalleen vähennyskelpoista. Voitonjaolla ei puolestaan voida tasata tulosta. Osingonjaolla ei ole kokonaisverotuksellisia vaikutuksia, koska osinko on antajalleen vähennyskelvotonta ja yleensä saajalleen verovapaata. (Raunio ym. 2014, 93–94.)

Raunion ym. (2014, 94) mukaan tappiollisesta yhtiöstä ei kannata konserniavustusta antaa, koska avustusta ei voida tällöin vähentää antajan verotuksessa, mutta silti se katsotaan saajalle veronalaiseksi tuloksi. Varoja voidaan siirtää osinkoina, sijoitetusta vapaasta omasta pääomasta tai muina pääomanpalautuksina (mts. 15, 57). Tuloksen ei tarvitse olla positiivinen osingonjakoa koskevalta tilikaudelta, ja osinkoa voidaan jakaa myös aiempien vuosien voitoista (mts. 94).

Raunion ym. (2014, 93–94) mukaan osinkoa jaettaessa vähemmistöosakkaat saavat osan voitoista. Konserniavustuksella voidaan kuitenkin vähemmistöosakkaita huomioimatta siirtää koko verotettava tulo emoyhtiöön. Tällöin antajayhtiön vähemmistöosakkaiden oikeuksia saatetaan loukata konserniavustuksella, ja näin ollen konserniavustuksen antaminen saattaa olla osakeyhtiölain vastaista. Hellbergin (2013, 246) mukaan tämä ongelma kuitenkin poistuu, mikäli vähemmistöosakkeenomistajilta saadaan konserniavustuksen antamiseen hyväksyntä. Hänen mukaansa hyväksyntä voidaan käytännössä antaa yhtiökokouksessa tilinpäätöksen hyväksymisen yhteydessä. Tällöin tilinpäätöksestä on avoimesti käytävä ilmi annettu konserniavustus.

4.4 Konserniavustuksen ongelmat ja tulevaisuus

Raunion ym. (2014, 95–96) mukaan yhtiö, joka laatii tilinpäätöksensä IFRS-tilinpäätösstandardien mukaan, ei voi antaa konserniavustusta, koska näitä standardeja käytettäessä ei konserniavustuslain (21.11.1986/825) mukainen avustuksen kirjaaminen menoksi ole mahdollista. Lisäksi Raunio ym. (s. 95–96) pitävät konserniavustusta yhtiöoikeudellisena ongelmana, koska osakeyhtiölaki ei tunne konserniavustuksen kaltaista varojen siirtoa.

Konserniavustus on todellista ja vastikkeetonta varojen siirtoa, jolloin antajan varallisuusasema huononee vastikkeetta ja saajan paranee ilman luotettavaa panosta. Koska osakeyhtiölaki (21.7.2006/624) suojelee erityisesti vähemmistöosakkaita velkojien ohella ja konserniavustus on vastikkeeton erä, avustus voidaan tulkita yhtiöoikeudessa lahjaksi tai jopa laittomaksi varojenjaoksi. (Kukkonen & Walden 2010, 152.) Raunion ym. (2014, 95–96) mukaan konserniavustuksen korvaamista ja muuttamista on mietitty jo pitkään, ja vaihtoehtoisina ratkaisuuina on pidetty esimerkiksi tuloksen- tai tappionsiirtojärjestelmän kehittämistä ja konserniyhtiöiden yhteisverotusjärjestelmää.

5 KONSERNITUKI

Lain elinkeinotulon verottamisesta (24.6.1968/360) mukaan tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot ovat vähennyskelpoisia. Lain mukaan tällaisia menoja eivät kuitenkaan ole konserniyhtiön toiselle antamat konsernituet. Hellbergin (2013, 23) mukaan konsernitueksi katsotaan sellaisia konsernin sisäisiä transaktioita, joissa ei ole noudatettu niitä hintoja, joita toisistaan riippumattomat yritykset olisivat vastaavanlaisessa tilanteessa sopineet. Hinnoittelun lisäksi konsernitukea voivat olla muun muassa alennukset, hyvitykset, avustukset ja lainojen tai saamisten anteeksiantoa tai lainoja, joista ei peritä korkoa.

Konsernituki ja muut vastaavat siirrot yhtiön taloudellisen aseman parantamiseksi eivät ole vähennyskelpoisia verotuksessa. Vastikkeettomat suoritukset katsotaan olevan lähempänä pääomasijoituksia kuin tulonhankkimisintressiä. Tämä ei kuitenkaan koske konserniavustuslain (21.11.1986/825) alaista vastikkeetonta siirtoa. Konsernitukea käytetäänkin yleensä vain, jos jokin konserniavustuksen edellytyksistä ei täyty ja näin konserniavustus ei ole mahdollinen. (Kukkonen & Walden 2010, 155–156).

Kukkosen ja Waldenin (2010, 155–156) mukaan tuen muodolla ei ole merkitystä, joten myös esimerkiksi lainan anteeksi antaminen on vähennyskeltvotonta tukea. He täsmentävät, että konsernituki ei kuitenkaan siis ole kiellettyä, se on ainoastaan vähennyskeltvotonta antajan verotuksessa. Tomperin (2014, 96) mukaan tavanomaisia myyntisaamisia lukuun ottamatta myös saamisten menetykset ovat vähennyskeltvottomia. Kukkonen ja Walden (s. 157–158) kertovat, että myyntisaamisten arvonalenemiset ovat vähennyskelpoisia, koska tässä perustana on verotettavan tulon menetys, jota oikaistaan vastaamaan nykytilannetta. He kuitenkin lisäävät, että kiellettyä konsernitukea ovat kuitenkin sellaiset konsernin sisäiset luovutukset, joihin sisältyy siirtohinnoitteluun liittyvää ali- tai ylihintaa.

Hellbergin (2013, 57) mukaan konsernitukeen liittyvä oikeuskäytäntö ja kirjallisuuden kannanotot ovat epäyhtenäisiä. Selvää on, että konsernituki on ongelma, joka liittyy nimenomaan konsernisuhteeseen. Hellberg (s.579) lisää konserniavustusta ja -tukea verrattaessa olevan ristiriitaista, että vaikka omistusolosuhteet olisivat

täysin samanlaiset, elinkeinoverolain (24.6.1968/360) mukainen konsernituki on antajalleen vähennyskelvotonta.

6 KONSERNIN VEROTUS

Konserni ei itsessään ole verovelvollinen, vaan kaikkia konserniyhtiöitä verotetaan erillisinä, niiden erillistilinpäätöksiin perustuen. Vaikka konserniyritysten keskinäiset tapahtumat konsernitilinpäätöksessä eliminoidaan, on yksittäiselle konserniyritykselle toiselta konserniyritykseltä saamat tulot veronalaisia ja vastaavasti toisille konserniyrityksille maksetut menot vähennyskelpoisia. (Perälä, Mäki & Vänskä 2012, 194.) Tomperi (2014, 103) huomauttaa kuitenkin, että konserniavustuksen avulla voidaan tietyin edellytyksin vaikuttaa siihen, mihin yhtiöön tuloksen verotus sijoittuu. Tomperi (s. 212) kertoo, että konsernin verotus pienenee, jos konserniavustuksen saajalla on vahvistettuja tappiota ja siten voidaan estää verotettavan tulos kasvu. Hän lisää, että avustuksen antaja saa silti vähentää avustuksen verotuksessaan.

Konserniverotuksen ongelmat liittyvät pääsääntöisesti tulojen ja menojen kohdistamiseen sekä tuloksen järjestelytapojen vaikutuksiin verotuksessa. Verovaikutukset voivat liittyä myös arvonlisäverotuksessa konsernin yhteishankintoihin, yleiskulujen vähentämiseen ja yritysjärjestelyihin varainsiirtoverotuksessa. (Kukkonen & Walden 2010, 15.)

Kukkonen ja Walden (2010, 15) kertovat, että konsernin verotuksessa noudatetaan erillisyyden lähtökohtaa. Tämä tarkoittaa heidän mukaansa sitä, että tulo ja meno kuuluvat jollekin konserniyhtiölle ja liittyvät sen toimintaan, ja tavallisesti tässä kohdentumisessa ei tule erityisiä ongelmia. He huomauttavat kuitenkin, että ongelmia saattaa ilmetä, jos konsernin hankintoja tai omistuksia keskitetään yhteen yhtiöön tai jonkun muun syyn vuoksi tulojen ja menojen kohdistaminen ei toteudu oikealla tavalla.

6.1 Siirtohinnoittelu

6.1.1 Yleistä

Verohallinnon (Mitä on siirtohinnoittelu 2011) mukaan siirtohinnoittelu tarkoittaa hinnoitteluperiaatteita, joita käytetään saman konsernin yhtiöiden välisissä sisäisissä liiketoimissa. Tällaisia liiketoimia voivat olla esimerkiksi kaupankäynti tavaroilla ja palveluilla, aineettomien oikeuksien hyödyntämisestä maksettava korvaus sekä rahoitus. Markkinaehtoperiaate on siirtohinnoittelun perusta. Tämä tarkoittaa, että konsernin sisäisissä liiketoimissa on käytettävä samaa hinnoittelua ja muita sopimusehtoja, joita oletettaisiin toisistaan riippumattomienkin yhtiöiden käyttävän. Mikäli markkinaehtoperiaatetta ei ole noudatettu, tulo oikaistaan tätä periaatetta vastaavaksi (mts.). Kukkonen ja Walden (2010, 162) määrittelevät, että mikäli markkinaehtoisia sopimusehtoja ei käytetä, vaan esimerkiksi yli- tai alihinnoittelaan, on kyseessä peitelty voitonsiirto.

Kukkosen ja Waldenin (2010, 162) mukaan konserniyhtiöt saattavat tukea toisiaan peiteltysti, jolloin saatetaan käyttää esimerkiksi yli- tai alihinnoittelua, velan koron perimättä jättämistä tai koron anteeksi antamista. He kertovat peiteltyä avustamista sanottavan oikaistavaksi siirtohinnoitteluksi. Siispä sellaista voitonsiirtoa, joka on toteutettu siirtohintojen perusteella, ei voida vähentää verotuksessa eikä pitää hyväksyttävänä menettelytapana. Peitelty voitonsiirto voidaan tulkita myös peiteltyksi osingonjaoksi, jos voitonsaaja on voittoa siirtävän yhtiön omistaja (Kukkonen & Walden, 222).

Kukkosen ja Waldenin (2010, 162–163) mukaan siirtohinnoitteluoikaisussa oikaistaan peiteltyä voitonsiirtoa. Tällöin kunkin konserniyhtiön verotettavaa tuloa oikaistaan siirtohintojen osalta vastaamaan markkinaehtoperiaatteen mukaan saatavissa olevaa tuloa. Siirtohinnoitteluoikaisun edellytyksiä ovat, että oikaistava liiketapahtuma on etuyhteydessä toistensa kanssa olevien osapuolten tekemä, sopimusehdot poikkeavat markkinaehtoperiaatteesta, eli riippumattomien osapuolten välisistä ehdoista, ja näiden sovittujen ehtojen ansiosta tappio on suurentunut tai verotettava tulo pienentynyt (mts. 175).

Kukkonen ja Walden (2010, 185) ovat sitä mieltä, että mikäli konsernin sisäisissä liiketapahtumissa ei ole tietoisesti toteutettu markkinaehtoperiaatetta, ja liiketapahtumia on runsaasti, voidaan veronalaista tuloa ja vähennyskelpoista menoä määriteltäessä liiketapahtumia tarkastella kokonaisvaikutuksen näkökulmasta. Tällöin käytettyjen hintojen eroavuudet saattavat kumota toistensa vaikutuksen kokonaan tai osittain. Tätä kutsutaan tarkoitukselliseksi kuittaukseksi. Tällainen tilanne voi olla mahdollinen esimerkiksi silloin, kun emoyhtiö sovitusti myy ensin alihintaan palveluitaan tytäryhtiölle, ja tulevaisuudessa ostaa tytäryhtiön valmiita tuotteita samansuuruisella alihinnalla. Tällöin markkinaehtoperiaatetta ei ole toteutettu, joten siirtohinnoitteluoikaisu olisi toteutettavissa. Kuitenkin jos kaikkien oikaisuiden lopputulos on markkinaehtoinen, on näiden erillisten liiketapahtumien kuittaus hyväksyttävissä (mts. 185).

Kukkonen ja Walden (2010, 191) kiteyttävät, että intressiyhteisyriyten välisissä liiketapahtumissa käytettävän hinnan tulisi olla sellainen, jota olisi käytetty vertailukelpoisessa tilanteessa, vertailukelpoisesta suoritteesta ja toisistaan riippumattomien osapuolten kesken. Mehtosen (2005, 98) mukaan tämä markkinaehtoperiaate on teoreettisesti pätevä, koska sen uskotaan avoimien markkinoiden avulla määräävän tarkimman likiarvon konserniyhtiöiden sisäisille liiketoimille.

6.1.2 Sisäiset palvelut ja rahoitustapahtumat

Kukkonen ja Walden (2010, 207) kertovat, että konsernin yhtiöiden välillä suoritetaan yleensä erilaisia palveluja. Heidän mukaansa siirtohinnoittelussa tulee ottaa näiden palvelujen osalta huomioon erityisesti palveluiden olemassaolon tunnistaminen, luonne ja luovutuksen toteutuminen. He täsmentävät, että tulonhankkimistai säilyttämistarkoituksessa ostettu palvelu on lähtökohtaisesti maksajalleen vähennyskelpoinen meno. Myös palvelun tuottajan velvollisuus on periä palvelusta korvaus. Ostettavan toiminnan tulee tarjota ostajalleen taloudellista ja kaupallista arvoa. Sisäisen palvelun olemassaolon edellytyksenä on arvioida, ostaisiko riippumaton osapuoli vastaavassa tilanteessa palvelun riippumattomalta toimittajalta (mts. 208).

Sisäisiä palveluita ovat esimerkiksi hallinnolliset palvelut, kuten suunnittelu ja laskenta, rahoitus- ja henkilöstöpalvelut, avustaminen tuotannossa, ostossa, jakelussa ja markkinoinnissa, tutkimus- ja kehitystoiminta sekä aineettoman omaisuuden hallinnointi (Kukkonen & Walden 2010, 208–209). Näistä voidaan katsoa saatavan välitöntä hyötyä. Välillistä hyötyä voi syntyä esimerkiksi markkinoinnissa tai tuotekehityksen yhteydessä, jolloin näistä palveluista saattavat hyötyä välillisesti myös toiset konsernin yhtiöt. Vähennyskelvottomia palveluita ovat omistuksesta syntyvien tavanomaisten kustannusten veloittaminen, esimerkiksi emoyhtiölle konsernitalinpäätöksestä aiheutuvat kulut tai rahoituksen hankkimiskustannukset. Tällaisten vähennyskelvottomat palvelut katsotaan toteutettavan omistamis- tai valvontaintressissä (Kukkonen & Walden, 208–209).

Kukkonen ja Walden (2010, 211–212) määrittelevät, että vertailukelpoinen markkinahinta koostuu kustannuksista sekä voittolisästä, joten myös konsernin sisäisiä palveluja tuottavalle yhtiölle pitäisi kertyä voittolisää, vaikka kyseiset palvelut eivät olisikaan yhtiön päätuotteita. He lisäävät, että tavallisesti kohtuullinen voittolisä on 5–10%, mutta konsernipalveluissa on katsottu riittäväksi pienikin, yhden tai kahden prosentin voittolisä.

Kukkonen ja Walden (2010, 213) kertovat, että kustannustenjakojärjestelmien avulla voidaan sopia etukäteen, miten esimerkiksi tuotekehityksestä aiheutuvat kustannukset jaetaan saadun hyödyn perusteella konsernin eri yhtiöille. Näin muut yhtiöt maksavat korvauksia erilliselle yksikölle aiheutuneista kustannuksista. Tällöin korvaukset voidaan suhteuttaa vaikkapa liikevaihtoon.

Kukkonen ja Walden (2010, 214) ovat sitä mieltä, että konsernin on usein kannattavaa keskittää rahoitustoimintonsa. Tällöin esimerkiksi emoyritys hankkii rahoitusta tietyin ehdoin, ja kanavoi sitä eteenpäin konsernin muille yhtiöille erillisin sopimusehdoin. Näiden kahden sopimuksen ehdot ovat usein erilaiset, joten siirtohin-toihin tulee tässäkin kiinnittää huomiota. Määriteltäväksi tulee sisäisen lainan korkotaso sekä muut lainaan liittyvät ehdot (mp).

6.2 Verovapaat käyttöomaisuusosakkeiden luovutukset

Pitkäaikaisten käyttöomaisuusosakkeiden luovutukset ovat verovapaita. Verovapauden ehtona on yhden vuoden omistusaika. Yksi keskeisimmistä verosuunnittelun alueista onkin verovapaiden osakeluovutusten hyödyntäminen. Verovapaus ei kuitenkaan kata kiinteistöjä tai kiinteistöosakeyhtiöiden osakkeiden luovutusta. (Kukkonen & Walden 2010, 79, 104.)

Kukkosen ja Waldenin (2010, 104–105) mukaan käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten verovapauden ansiosta yritysten omistusrakenteita voidaan muuttaa joustavasti. Konsernissa tämä mahdollistaa verovapaat tytäryhtiökaupat. Verotus ei näin estä liiketoiminnallisia rakennemuutoksia, koska veronalaista arvonnousua ei realisoidu. Tämä järjestelmä mahdollistaa myös jossain konsernin yhtiössä syntyneen voiton verovapaan siirtämisen konsernin sisällä luovutusvoittona ja sen kotiuttamisen emoyhtiöön verovapaasti. Emoyhtiöstä sitä taas voidaan siirtää osingonjakona omistajille tai sijoittaa tytäryhtiöihin uudelleen. Kukkonen ja Walden (mts. mp.) huomauttavat, että henkilöomistajan itse omistaessa osakkeet luovutus on aina veronalaista. Mikäli konsernin yhtiö omistaa osakkeet, omistaja voi konsernin kautta siirtää luovutusvoiton itselleen verovapaasti.

Verovapaan osakeluovutuksen edellytyksiä on kuitenkin useita. Myyjän yhtiömuodon tulee olla yhteisö. Verovapaus pätee vain elinkeinoverolain (24.6.1968/360) alaisiin yrityksiin, jotka eivät ole pääomansijoittajia, ja vapautta sovelletaan ainoastaan elinkeinoverolain alaisessa tulolähteessä. Säännöstä voidaan soveltaa ainoastaan käyttöomaisuusosakkeisiin, ja myytävän kohteen on oltava jokin muu kuin kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiön osakkeet. Osakkeiden tulee olla omistettuja vähintään vuoden ajan ja niistä tulee myydä vähintään 10 prosenttia. Lisäksi osakeluovutusten verovapautta ei saa toteuttaa veronkiertomielessä. (Kukkonen & Walden 2010, 106.)

6.3 Veroparatiisit

OECD:n (2013, 7) mukaan kansainväliset verotusstandardit eivät ole pysyneet kansainvälisen liiketoiminnan muutoksien vauhdissa, erityisesti aineettoman ja

digitaalisen liiketoiminnan saralla. Nykyään on mahdollista toteuttaa liiketoimintaa ja vaikuttaa toisen maan taloudelliseen elämään ilman verotuksellista läsnäoloa kohdemaassa. Kun yritykset entistä enemmän levittäytyvät muiden valtioiden alueille eikä verotusjärjestelmä pysy mukana, syntyy monia teknisesti laillisia mahdollisuuksia hyödyntää maiden erilaista verotusta (mp.).

6.3.1 Veroparatiisivaltio ja -yhtiö

Verohallinnon (Veroparatiisivaltion ja -yhtiön käsitteet 2013) mukaan veroparatiisivaltion tunnusmerkkeihin kuuluu matala verotus, tiukka pankkisalaisuus, se, että valtio ei vaihda verotustietoja muiden maiden kanssa ja omistuksen läpinäkymättömyys yhtiöissä, joiden omistajien kotipaikka on muualla kuin rekisteröintimaassa. Lähteen mukaan veroparatiisiyhtiön tunnusmerkki taas yleensä on se, että liiketoimintaa harjoitetaan muussa maassa kuin yhtiön rekisteröintivaltiossa, jos liiketoimintaa ylipäätään edes on.

6.3.2 Veroparatiisien käyttötavat

Verohallinto (Veroparatiisien käyttötavat ja käytön laajuus 2013) listaa veroparatiisiyhtiöiden käyttökohteiksi laillisessa verosuunnittelussa muun muassa tavaroiden ja palveluiden kaupan, sijoitusyhtiöt, finanssipalvelut sekä asiantuntijapalvelut. Puolestaan laittomia veroparatiisien käyttökohteita ovat muun muassa veropetokset, rahanpesu sekä korruptio. Lähteen mukaan arviolta 50 % kaikesta maailmankaupan rahavirrasta kulkisi veroparatiisien kautta. Tämä liittyy läheisesti kansainvälisten konsernien sisäisiin tapahtumiin, jotka ovat arviolta 60 % kaikesta kaupasta.

Verohallinto (Veroparatiisien käyttötapoja ja käytön laajuus Suomessa 2013) luokittelee Suomessa veroparatiiseihin liittyvät tavoitteet kahteen luokkaan: tulon, joka Suomessa olisi veronalaista, siirtäminen veroparatiisiin, ja veronalaisen tulon pienentäminen oikeustoimien avulla, joita tehdään veroparatiisiyhtiön kanssa. Lähteen mukaan maailmanlaajuisesti merkittävin veroparatiisiyhtiöiden käyttötapa on siirtohinnoittelu. Siirtohinnoittelu on myös Suomessa yksi painopisteistä veroval-

vonnassa. Verohallinnon (mts.) mukaan kansainvälisten konserniyhtiöiden väliset oikeustoimet mahdollistavat maiden verojärjestelmien erojen hyödyntämisen. Tällaisia mahdollisuuksia ovat esimerkiksi alikapitalisointi konserniyhtiöiden sisäisessä rahoituksessa sekä eri maiden verosäännösten epäsymmetriaan perustuvat hyödyt, kuten moninkertaiset verovähennykset.

Mehtosen (2005, 196) mukaan tällainen aggressiivinen verosuunnittelu rapauttaa valtioiden veropohjia, ja länsimaat pitävät tätä vaikutusta jo niin suurena, että ne ovat alkaneet selvittää verosuunnittelupalveluja tarjoavien yritysten menettelytapoja sekä tiukentamaan kansallista lainsäädäntöään.

7 KONSERNIN PERUSTAMINEN OSAKEVAIHDON AVULLA

Raunio ym. (2014, 135) mukaan osakevaihdossa osakeyhtiö hankkii toisen osakeyhtiön osakkeita niin, että sen omistukseen tulevat osakkeet kattavat yli puolet toisen yhtiön kaikkien osakkeiden äänimäärästä. Tällöin vastikkeena osakkeita hankkiva yhtiö antaa toisen yhtiön osakkeenomistajille omia osakkeitaan, jotka voivat olla uusia liikkeelle laskettuja osakkeita, tai yhtiön hallussa olevia omia osakkeita. Vastikkeena voidaan kuitenkin antaa myös rahaa, mutta korkeintaan 10 %:n vastikkeena annettujen osakkeiden nimellisarvosta. Kukkonen ja Waldenin (2010, 282, 290) mukaan yhtiöoikeudellisesti osakevaihto on suunnattu apportiomisella, eli osakeanti merkitään muuna kuin rahana. Mikäli vaihdossa on käytetty rahavastiketta, osakevaihtoa pidetään sen osalta luovutuksena.

Osakevaihdon avulla pystytään huojentamaan hankittavan yhtiön osakkaan luovutusvoittoverotusta. Osakevaihtoa ei verotuksellisesti katsota luovutukseksi, vaan verotus tulee ajankohtaiseksi vasta, kun osakas luovuttaa osakevaihdon yhteydessä saamansa osakkeet. (Raunio ym 2014, 135.) Luovutusvoittoverotus siis lykkääntyy Kukkonen ja Waldenin (2010, 282, 290) mukaan, mikä on osakevaihdon erityisominaisuus normaalin omaisuuden vaihtoon verrattuna. Tämän veroedun voi saada luonnollinen henkilö, osakeyhtiö tai muu juridinen henkilö.

Raunio ym. (2014, 135) täsmentää, että osakkeita hankkiva yhtiö voi merkitä osakevaihdon kautta hankkimansa osakkeet taseeseensa käyvän hinnan mukaisesti. Tällöin on mahdollista, että osakevaihdon vuoksi yrityksen nettovarallisuudesta voi tulla suurempi, kuin mitä se olisi erillisistä yhtiöistä laskettuna. Kukkonen ja Walden (2010, 297) huomauttavat, että käypää arvoa alemman määrän käyttö saattaa johtaa arvonnousun kahdenkertaiseen tuloutumiseen. Tällöin veroa koituisi maksettavaksi kahdesti, silloin kun hankkiva yhtiö luovuttaa hankkimansa osakkeet sekä silloin kun kohdeyhtiön omistajat luovuttavat vastikkeena saamansa osakkeet.

Osakevaihdossa osapuolien tulee olla perustettuja ja kaupparekisteriin merkittyjä osakeyhtiöitä. Yhtiön perustamisvaiheessa apportiomaisuutena maksettavan osakepääoman yhteydessä ei siis voida soveltaa osakevaihdon säännöksiä. (Raunio ym. 2014, 136.)

7.1 Varainsiirtovero

Raunio ym. (2014, 136) mukaan osakevaihdon yhteydessä varainsiirtovero tulee maksettavaksi vaihdon kohteena olevista osakkeista. Kukkonen ja Walden (2010, 300) täsmentävät, että hankkivalle yhtiölle tulee maksettavaksi 1,6 prosentin vero saamiensa osakkeiden käyvistä arvosta, eikä veroa ole mahdollista saada palautuksena takaisin.

7.2 Tappioiden siirtyminen

Konserniin liittyvässä yritysjärjestelyssä on keskeistä kohdeyhtiön vanhojen tappioiden siirtyminen hankkivaan yhtiöön. Ne voidaan menettää kokonaan omistajanvaihdoksen yhteydessä, mikäli yli puolet kohdeyhtiön osakkeiden omistuksesta vaihtuu. Riittäväillä taloudellisilla syillä voidaan kuitenkin saada poikkeuslupa veroerien siirtymiselle. Poikkeuslupa voidaan saada, mikäli se on tarpeen yhtiön toiminnan jatkumisen kannalta. Poikkeuslupa edellyttää yrityksen toiminnan jatkumista omistajanvaihdoksen jälkeen, joten ostettua liiketoimintaa ei voida saman tien purkaa, myydä tai siirtää muualle. Käytännössä lupa yleensä myönnetään, ellei epäillä, että tappiot ovat olleet kaupankäynnin kohteena. (Kukkonen & Walden, 2010, 35, 37–38.)

Kukkosen ja Waldenin (2010, 299) mukaan osakevaihdon yhteydessä on mahdollista, että myös hankkivassa yhtiössä tapahtuu omistajanvaihdos, jonka vuoksi veroerät menetetään. Tällöin hankkivan yhtiön osakepääomaa voidaan korottaa suunnatulla osakeannilla kohdeyhtiön osakkeenomistajille. Näin on mahdollista, että hankkivassa yrityksessä yli puolet osakkeista vaihtaa omistajaa.

Tappioita, jotka on saatu säilytettyä poikkeusluvalla, ei voi käyttää toiselta konserniyhtiöltä saatua konserniavustusta vastaan. Tässäkin tilanteessa voidaan kuitenkin saada poikkeuslupa tappion vähentämiseen kokonaan, jos konserniavustuksen edellytykset ovat täyttyneet jo ennen omistajanvaihdosta. (Raunio ym. 2014, 222.)

8 KONSERNIN JOHTAMINEN

Määttä (2010, 30, 144) pitää konsernijohtamista johtamisjärjestelmänä, jossa konsernijohto ohjaa ja valvoo autonomisia tulosityksikköorganisaatioita. Hänen mukaansa strateginen konsernijohtaminen perustuu konsernin muotoilemiin strategioihin, ja siinä korostuu konsernin vuorovaikutus sen ympäristön kanssa. Operatiivisessa konsernijohtamisessa puolestaan ohjataan yksityiskohtaisesti sääntöjen, budjettien ja valvonnan avulla. Määttä (mts. 192) mukaan konsernijohtoon kuuluu toimitusjohtaja sekä ne johtajat, joiden rooli on olennainen konsernin kokonaisuuden ja tulosryhmien johtamisessa ja valvomisessa.

8.1 Omistajaohjaus

Kokkosen ja Ojalan (2015, 9) mukaan kaikenlaisissa yhtiöissä omistajapolitiikan muotoilu vaatii taitoa. Huuskosen ja Thorströmin (2015, 16) mukaan keskeiset välineet omistajaohjaukseen ovat hallitusvalinnat, omistajan panos johtamisresursseihin, hyvän hallintotavan kehittäminen sekä omistajastrategia. He painottavat, että mikäli yhtiössä on vähemmistöomistajia, on erityisesti huomioitava osakeyhtiölain (L 21.7.2006/624) yhdenvertaisuusperiaatteen noudattamiseen ja vähemmistöosakkeenomistajien epäoikeudenmukaisen kohtelun välttämiseen. Huuskosen ja Thorströmin (mts. 16) lisäävät, että yksittäisen yhtiön hallituksen ensisijainen tehtävä on yhtiön edun mukaisesta toimimisesta huolehtiminen, koska osakeyhtiölaki (L 21.7.2006/624) ei mainitse konsernietua itsenäisenä arvona. Yhtiön ja konsernin etu voi olla sama, mutta jossain tilanteissa ne saattavat myös erota toisistaan (Huuskonen & Thorström, mts. 16).

8.2 Konsernistrategia

Kamenskyn (2010, 23) mukaan konsernistrategiassa pohditaan konsernin olemassaolon syitä, haluttua tahtotilaa sekä toimintaperiaatteita. Tähän pohdintaan tarvitaan yrityksen toiminta-ajatus, visiot, arvot ja keskeisimmät strategiset tavoitteet. Konsernistrategiassa määritellään myös, missä liiketoiminnoissa toimitaan ja

mitä painoarvoja ne saavat. Tämä edellyttää strategisten alueiden määrittystä ja käsitystä liiketoimintojen nykyasemasta ja tulevaisuudesta. Lisäksi konsernistrategiaa määriteltäessä pohditaan, miten eri liiketoimintoja johdetaan, jotta konsernista tulisi enemmän kuin vain liiketoimintojensa summa. Tähän liittyen tulee määrittää, mitä toimintoja hoidetaan keskitetysti, hajautetusti tai hajakeskitetysti. Lisäksi tulee ottaa kantaa organisaatorakenteeseen, sen resursseihin, johtamistapaan, osamiseen, ohjaus- ja palkitsemisjärjestelmiin sekä kulttuuriin (mp.).

Mehtosen (2005, 155, 157) mukaan strategioiden avulla voidaan saavuttaa suhteellista kilpailuetua sekä parempaa kannattavuutta ja tulokuntoa. Hänen mukaansa strategiat ovat aina yksilöllisiä, eikä niiden tarkasteluun ja arvioimiseen voida antaa mitään yleispätevää mallia. Konsernistrategiaa voidaan kuitenkin tarkastella kahden kysymyksen avulla, mihin strategian avulla pyritään ja miten sinne suunnitellaan päästävän.

8.3 Konsernivalvonta

Ainasvuoren (2015, 25) mukaan konsernivalvonnalla seurataan, analysoidaan ja raportoidaan tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuutta ja taloudellista asemaa. Eri-tyisesti hänen mukaansa konsernivalvonnassa seurataan tytäryhteisöille asetettujen tavoitteiden toteutumista, ja lisäksi konserniohjeen noudattamista keskitetyissä konsernitoiminnoissa ja konsernin sisäisissä palveluissa. Myös sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa seurataan valvonnan avulla (mp.).

9 TEHTÄVIEN ASETTELU

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, kannattaako kyseessä olevan pk-yrityksen perustaa konserni. Koska kyseessä on tapaustutkimus, ei välttämättä voida tehdä yleistyksiä tutkimuksen perusteella, mutta työn tehtävänä on tarjota lisätietoa aiheesta sekä lisätä ymmärrystä. Ensin selvitetään, mitä toimeksiantaja konsernirakenteella odottaa saavutettavan, ja kuinka paljon siitä saa hänen mukaansa aiheutua lisäkustannuksia. Seuraavaksi selvitetään, kuinka paljon konsernista käytännön tasolla kirjanpitäjän ja tilintarkastajan osalta kustannuksia aiheutuu, ja saavutetaanko konsernilla vastaavaa hyötyä sen aiheuttamiin kustannuksiin verrattuna. Samalla myös tiedustellaan kirjanpitäjän ja tilintarkastajan näkökulmia konsernirakenteeseen liittyviin muihin seikkoihin. Tehtävänä on siis puntaroida konsernin hyviä ja huonoja puolia, ja tehdä näistä johtopäätös yrityksen johdon tueksi pohdintaan siitä, perustetaanko konserni vai ei.

10 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO

10.1 Tutkimusstrategia: kvantitatiivinen vai kvalitatiivinen tutkimus

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa on keskeisessä asemassa aiemmat teoriat ja johdopäätökset sekä hypoteesien ja käsitteiden määrittely. Aineisto kerätään niin, että se sopii määrälliseen mittaamiseen. Koehenkilöiden valintaa suunnitellaan otanta-suunnitelmilla, jolloin määritetään ensin perusjoukko, josta sitten otetaan otos. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa oleellista on myös se, että muuttujat saadaan taulukkomuotoon ja aineisto tilastollisesti käsiteltäväksi. Päätelmiä tehdään tilastollista analysointia käyttäen, esimerkiksi tulosten merkitsevyyttä testataan tilastollisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 140)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa puolestaan aineistoa hankitaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Tutkimuksessa tärkeämpää ovat omat havainnot ja keskustelut, ei niinkään mittausvälineet. Aineistoa hankittaessa suositetaan tapoja, joiden avulla tutkittavien näkökulmat pääsevät esille. Aineiston analysointivaiheessa käytetään induktiivista analyysia, eli pyritään löytämään odottamattomia asioita. Tällöin lähtökohtana ei ole teorian tai hypoteesien testaaminen, vaan aineistoa tarkastellaan monelta eri kantilta ja yksityiskohtaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotoksella, ja tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja tulkintoja tehdään sen mukaisesti. Lisäksi tutkimussuunnitelma muuttuu olosuhteiden mukaan tutkimuksen aikana. (Hirsjärvi ym. 2009, 164)

Tämä tutkimus tehtiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Työn aihe liittyy niin syvästi tiettyyn yritykseen, että kohdejoukko on valittava hyvinkin tarkoituksenmukaisesti. Tutkimuksen tuloksia ei pysty mittaamaan mittausvälineillä tai saattamaan tilastolliseen muotoon, vaan niitä on tutkittava tapauskohtaisesti ja aineistoa on tarkasteltava monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti.

10.2 Tutkimustyyppi

Tutkimustyyppinä tässä työssä käytetään tapaustutkimusta. Laineen, Bambergin ja Jokisen (2007, 9) mukaan tapaustutkimuksessa kuvataan perusteellisesti ja tarkkapiirteisesti tutkittavaa ilmiötä, ja tutkimuksen kohteena on tapahtumakulku tai ilmiö. Heidän mukaansa tarkastelussa käsitellään pientä tapausjoukkoa, usein tarkastelun kohteena on vain yksi tapaus. Tapaustutkimuksessa yritetään selvittää jotain entuudestaan tuntematonta asiaa, joka tarvitsee lisävalaisua, ja tutkimuksen lopullinen merkitys selkeytyykin usein vasta tutkimuksen aikana (mts. 10). Laineen ym. (mp.) mukaan tapaustutkimuksessa on keskeistä pohtia, mitä tapauksesta voidaan oppia. Rautiaisen (2015, dia 8) mukaan tapaustutkimuksessa ei yleensä voida yleistää saatua tietoa, mutta se voi vakuuttaa lukijan joistain asioista, jotka tukevat aikaisempaa tutkimusta ja jotka saattavat päteä myös joihinkin toisiin yrityksiin. Hänen mukaansa tapaustutkimuksen vakuuttavuus voidaan jakaa autenttisuuteen, luotettavuuteen ja kriittisyyteen.

10.3 Aineistonkeruumenetelmä

Aineisto hankitaan tähän työhön haastattelulla. Hirsjärven ym. (2009, 205) mukaan haastattelua verrattaessa muihin tiedonkeruumenetelmiin sen suurena etuna on se, että aineiston keruuta voidaan joustavasti säädellä vastaajaa myötäillen ja tilanteen edellyttämällä tavalla. Vastauksia on myös mahdollista tulkita enemmän. Haastattelu sopii myös silloin, kun tutkijan on vaikea etukäteen ennustaa vastausten suuntia, ja haastattelun yhteydessä on helppo esittää lisäkysymyksiä vastausten selventämiseksi ja saatavien tietojen syventämiseksi (mp.).

Haastateltavat valitaan tarkoituksenmukaisesti niin, että kohdejoukoksi muodostuu toimeksiantaja, toimeksiantajan kirjanpitäjä sekä toimeksiantajan tilintarkastaja. Kohdejoukko on määritelty hyvin tarkasti, toimeksiantajan tarpeiden mukaisesti. Tämän tyylisessä työssä, jossa tutkimus tehdään yhden toimeksiantajan tarpeiden mukaisesti, on tärkeää rajata haastateltavat niin, että se palvelee nimenomaan tätä toimeksiantajaa parhaiten. Edellä määritellyllä kohdejoukolla saadaan hankittua tämän tutkimuksen kannalta tarvittavat ja riittävät tiedot. Toimeksiantajalta saadaan kehys tutkittavalle aiheelle hänen määrittellessään, mitä hän tutkimuskoh-

teena olevalta ilmiöltä odottaa. Toimeksiantajan kirjanpitäjältä ja tilintarkastajalta puolestaan saadaan tarvittavat tiedot liittyen käytännön toimenpiteisiin ja ennen kaikkea toimeksiantajaa kiinnostaviin kustannuksiin. Kirjanpitäjä ja tilintarkastaja tuntevat toimeksiantajan ja tämän yritykset entuudestaan erittäin hyvin, joten heiltä saadaan parhaiten nimenomaan tätä toimeksiantajaa palvelevaa tietoa.

Lisäksi kohdeyhtiöiden tilinpäätösasiakirjoista ja palkkalistoista katsotaan, ylittyvätkö konsernitilinpäätöksen laatimista edellyttävät rajat.

10.4 Aineiston analyysimenetelmä

Tämän työn aineistoa analysoitiin ymmärtämiseen pyrkivällä lähestymistavalla. Hirsjärven ym. (2009, 224) mukaan tällöin yleensä käytetään laadullista analyysia ja tehdään päätelmiä. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua (mp.).

Aineiston huolellisen lukemisen ja perehtymisen jälkeen kirjoittaja jaotteli aineiston teemoihin eri aihealueiden mukaan. Toimeksiantajan vastauksista nousi teemoiksi konserniksi muuttumisen ajankohtaisuus, odotukset konsernirakenteelta ja suhtautuminen sen aiheuttamiin kustannuksiin. Kirjanpitäjän ja tilintarkastajan vastauksista teemoiksi muodostui konsernitilinpäätös, konserniavustus, holding-yhtiö ja siirtohinnoittelu sekä osakevaihto.

Näitä teemoja ja haastateltavien vastauksia tarkasteltiin työn tavoitteen eli konsernin hyötyjen ja haittojen määrittelyn näkökulmasta, ja tehtiin tarvittavat johtopäätökset.

11 TULOKSET

11.1 Toimeksiantaja

Toimeksiantajalta kysyttiin seuraavat kysymykset:

1. Mistä ajatus konsernista sai alkunsa?
2. Miksi konserniajatus on noussut ajankohtaiseksi juuri nyt?
3. Missä kohtaa yrityksen elinkaarta nyt ollaan? Liittykö konserniksi muuttaminen johonkin isomman kokonaisuuden muutokseen yrityksessä?
4. Mihin suuntaan arvelet toiminnan kehittyvän muutoksen jälkeen?
5. Mitä pidät konsernissa oleellisena?
6. Mitä hyötyjä odotat konsernista saatavan?
7. Kuinka paljon lisäkustannuksia konserni saa aiheuttaa?

Toimeksiantajan ajatus mahdollisesta konserniksi muuttumisesta on herännyt kirjanpitäjän ja tilintarkastajan toimesta, jotka olivat kertoneet konsernin olevan selkeä ja helppo toteuttaa toimeksiantajan yritysten kesken, ja siitä voitavan saavuttaa etuja. Kyseisistä eduista toimeksiantajalla ei ollut tarkkaa tietoa. Konserni on noussut ajankohtaiseksi kohdeyrityksessä juuri nyt, koska verotus on muuttunut. Aiemmin pääoma- ja yhteisövero ovat olleet lähellä toisiaan, mutta nykyään ero on kasvanut huomattavasti, sillä pääomaveron on noussut ja yhteisövero laskenut. Yrittäjän mukaan verottaja on käytännössä aiheuttanut sen, että toimeksiantajankin yritykset on muutettu kommandiittiyhtiöistä osakeyhtiöiksi. Konserni on siis tullut ajankohtaiseksi tämän muutoksen myötä. Osa yrittäjän yrityksistä on uusia. Mikäli ne tekisivät tappiota, niin ilman konsernia muut yritykset joutuisivat maksamaan enemmän veroa, koska kokonaisuutta ei voitaisi summata ja pyöristää. Konsernissa voidaan käyttää konserniavustusta, mutta se toki vaatii enemmän tarkkuutta kirjanpidossa esimerkiksi konsernitilinpäätöksen muodossa. Yrittäjä tavoittelee konsernirakenteella verotuksellista hyötyä. Lisäksi hän uskoo, että kun konsernitilinpäätöksessä eliminoidaan sisäiset kaupat pois, voi se antaa selkeämmän kuvan kokonaisuudesta.

Toimeksiantaja ei usko, että yritysten toiminta muuttuisi konsernimuutoksen jälkeen. Hän pitää konsernia vain tapana hoitaa verotukseen liittyviä asioita ja kirjanpitoa. Yhtiöiden muut muutokset ovat tärkeämpiä. Konsernirakenne ei saa olla este eikä haitta, esimerkiksi yhtiöstä luopumisessa tai perustamisessa.

Kysyttäessä, mikä konsernissa on oleellista, yrittäjä ei sitä oikein osannut määritellä. Hän ei näe konsernirakenteella niin suurta merkitystä, ja jos alkaa tuntua, että se vie kaiken ajan, sitä ei kannata toteuttaa. Yrittäjän näkemys on, että tällaisiin yrityksen ydintoiminnan ulkopuolisiin ”sivujuttuihin” tulisi jättää vain hyvin vähän resursseja, ja sen parempi, mitä vähemmällä ylimääräisellä työllä voidaan keskittyä yrityksen päätoimintaan. Hänen mukaansa konsernirakenne ei saisi aiheuttaa yhtään lisäkustannuksia.

11.2 Kirjanpitäjä

Kirjanpitäjältä kysyttiin seuraavat kysymykset:

1. Kuinka paljon konsernitalinpäätöksen tekeminen lisää kirjanpitäjän työtä?
2. Kuinka paljon tämä ylimääräinen työ maksaa yritykselle?
3. Pitääkö paikkansa, että tilinpäätös on konsernimuodon takia tehtävä käytännössä kahteen kertaan, ja tilinpäätöksestä paisuu jopa satasivuinen?
4. Aiheuttaako konsernitalinpäätös lisätyötä yrityksen päässä?
5. Onko yrityksenne tehnyt konsernitalinpäätöksiä? Jos ei, taipuvatko tilitoimiston nykyiset ohjelmistot konsernitalinpäätöksen laadintaan, vai joudut- teko hankkimaan uusia ohjelmistoja, jolloin mahdollisesti myös hinnat nousevat? Kuluuko aikaa opetteluun?
6. Koska konserniavustus edellyttää, että konsernisuhde on ollut voimassa koko verovuoden, milloin voidaan ensimmäisen kerran antaa konserniavustusta?
7. Koska konserniavustus ei saa ylittää elinkeinotoiminnan tulosta ennen konserniavustuksen vähentämistä, kuinka paljon avustusta uskaltaa siis antaa tilikauden aikana?
8. Miten suurena näkisitte konserniavustuksella saatavan hyödyn?

9. Aiheuttaako konserniavustus ongelmia antajayhtiön vähemmistöosakkaiden suhteen? Minkälaisia? Miten nämä ongelmat voidaan ratkaista?
10. Jos omistajan neljänneestä, muiden kolmen yhtiön yhteydessä toimivasta yhtiöstä tulee emoyhtiö, millaisia tulojen ja menojen kohdistamisongelmia saattaa syntyä esimerkiksi yleiskulujen vähentämisen osalta?
11. Voiko tämän yhtiön kohdalla tulla vastaan holdingyhtiöiden vero-ongelmia?
12. Miten tulee menetellä osakeyhtiöiden välillä olemassa olevien lainojen kanssa, kun muutetaan konserniksi?
13. Mitkä ovat kyseisessä konsernissa peitellyn osingon vaaran paikat?
14. Katsotaanko yhtiöiden toisilleen myöntämät alennukset alihinnoitteluksi?
15. Mitä muita siirtohinnoittelun ongelmia voi tulla?
16. Miten emoyhtiön ja tytäryhtiöiden väliset palvelut tunnistetaan ja hinnoitellaan?
17. Miten osakevaihto käytännössä suoritetaan?
18. Aiheuttaako muutos kustannuksia varainsiirtoveron muodossa? Kuinka paljon? Aiheuttaako muutos vielä muita kustannuksia?
19. Miten osakkeet arvostetaan muutoksessa?

11.2.1 Konsernitilinpäätös

Kirjanpitäjän mukaan pienen konsernin konsernitilinpäätöksen tekeminen vie aikaa noin yhden päivän, toimeksiantajan kokoisilla yhtiöillä arvioituna noin 15–20 tuntia per vuosi. Tämä edellyttää, että tilikartta on laadittu fiksusti niin, että konsernin sisäiset saamiset, velat ja liiketapahtumat kirjataan omille tileilleen jo tilikauden aikana. Konsernitilinpäätöksestä aiheutuva ylimääräinen työ maksaa kohdeyritykselle 750–1000 euroa, laskettuna niin, että tuntihinta on noin 50 euroa ja tunteja kertyy yllämainittu 15–20. Kirjanpitäjän mukaan konsernitilinpäätös ei aiheuta lisätöitä yrityksen päässä, mikäli edellä mainittu tilikartan laatiminen on tehty.

Kysymykseen, pitääkö paikkansa, että tilinpäätös on käytännössä tehtävä konsernimuodon takia kahteen kertaan ja tilinpäätöksen pituus paisuu jopa satasivuiseksi, kirjanpitäjä vastaa kieltävästi. Aluksi kaikkien konserniin kuuluvien yhtiöiden

tilinpäätökset tehdään normaalisti. Kyseisessä tilitoimistossa on käytössä konsernitilinpäätösohjelma, johon muodostetaan emoyhtiön alle konsernirakenne ja tehdään ns. konserniajo. Tämän jälkeen suoritetaan sisäiset eliminoinnit, jotka on mahdollista hyvin laaditun tilikartan avulla pitkälti automatisoida. Liitetietoja tarvitaan konsernissa laajemmin yksittäiseen yritykseen verrattuna. Tasekirjaan tulee emon tase ja tuloslaskelma, konsernin tase ja tuloslaskelma sekä yhteiset liitetiedot. Lisäksi konsernitilinpäätökseen saattaa sisältyä konsernin koosta riippuen rahoituslaskelma ja toimintakertomus. Kirjanpitäjä kiteyttää, että konsernitilinpäätös on mahdollista laatia ohjelmistojen avulla melko näppärästi.

Kyseessä oleva tilitoimisto on hoitanut isojenkin konsernien konsernitilinpäätöksiä, ja vaadittava atk-ohjelma on käytössä. Kirjanpitäjä kertoo tuntihintojen sisältävän ohjelmistojen hinnat, joten niitä ei erikseen veloiteta. Hän myöntää kuitenkin opeteluun menevän jonkin verran aikaa, lähinnä ensimmäisellä kerralla.

11.2.2 Konserniavustus

Kirjanpitäjä vastaa kysymykseen ensimmäisen konserniavustuksen ajankohdasta, että sitä voidaan antaa seuraavan tilikauden aikana konsernisuhteen muodostumisen jälkeen. Kirjanpitäjältä kysyttiin myös, miten suurena hän näkee konserniavustuksella saatavan hyödyn. Hän vastaa konserniavustuksen olevan laillinen keino tuloksen tasaukseen. Jos tulosta tasattaisiin muilla keinoille, kuten siirtohinnoittelulla, aiheutuu näistä toimenpiteistä veroriski. Kirjanpitäjä listaa saatavaksi hyödyksi myös sen, että konserniavustus nopeuttaa emoyhtiön osingonjakoa omistajille, kuin jos tytäryhtiöt siirtäisivät tuloksensa emoyhtiölle osinkoina.

Kirjanpitäjältä tiedusteltiin, kuinka paljon konserniavustusta uskaltaa tilikauden aikana antaa. Hän vastaa käytännössä toimittavan niin, että konserniavustus annetaan vasta tilikauden lopussa. Tällöin tiedetään, kuinka paljon sitä voidaan antaa. Hallitus päättää vanhan tilikauden puolella konserniavustukselle enimmäismäärän, ja kun tilinpäätös on valmis, annettava avustuksen määrä tarkennetaan. Mikäli tilikauden aikana yhtiöillä on keskinäistä rahantarvetta, toteutetaan se lainoilla.

Kirjanpitäjä myöntää mahdolliseksi, että konserniavustus saattaa aiheuttaa ongelmia antajayhtiön vähemmistöosakkaiden suhteen. Vähemmistöä loukattaessa osakeyhtiölakia rikotaan. On mahdollista, että vähemmistöosakkaan omistama tytäryhtiö jakaa emoyhtiölle kaiken osingonjakokykynsä konserniavustuksena, jonka jälkeen vähemmistölle kuuluva osinko siirtyy emoyhtiön omistajille. Mikäli vähemmistöosakas hyväksyy tämän, tulee hänen antaa suostumuksensa siihen yhtiökokouksessa. Mikäli osakas ei hyväksy tätä ja tilanne hankaloituu, voidaan hänelle esimerkiksi tarjota osakevaihdossa emoyhtiön osakkeita.

11.2.3 Holding-yhtiö, siirtohinnoittelu

Seuraavaksi kysyttiin, mikäli omistajan neljännessä yhtiöstä tulisi konsernin emoyhtiö, voiko vastaan tulla holding-yhtiöiden vero-ongelmia. Tähän kirjanpitäjä vastaa, että koska neljäs yhtiö harjoittaa omaa elinkeinotoimintaa, eikä ole passiivinen omistaja, holding-yhtiöiden vero-ongelmia ei muodostu.

Kirjanpitäjältä tiedusteltiin, millaisia tulojen ja menojen kohdistamisongelmia tai siirtohinnoitteluun liittyviä ongelmia kyseisessä konsernissa saattaisi tulla. Tähän kirjanpitäjä vastaa, että jokainen yhtiö vähentää omat kulunsa kirjanpidossaan kuten ennenkin. Mikäli omistajan neljäs yhtiö olisi emoyhtiö, ja se toteuttaisi esimerkiksi hallintopalveluja muille konserniyhtiöille, voi se laskuttaa nämä palvelut kuten vieraaltakin. Mahdollisiksi siirtohinnoitteluongelmiksi hän listaa hallintopalkkiot yhtiöiden välillä, sisäisten lainojen korot sekä ylipäättään kaikki keskinäinen laskutus. Hänen mukaansa riski on kuitenkin sinänsä vähäinen ja tarpeetonta ottaa, jos kaikki yhtiöt ovat osakeyhtiöitä. Konserniyhtiöiden sisäisten palvelujen tunnistamisongelmaa ei hänen mukaansa ole ja hinnoittelussa käytetään markkinahintoja. Mahdollisiin konserniyhtiöiden välisiin alennuksiin hän kommentoi, että lähtökohteisesti osakkaiden ei pitäisi omistuksensa perusteella saada etuisuuksia kuten alennuksia, mutta mikäli alennukset ovat perusteltuja, ovat ne hyväksyttäviä. Peitellyn osingon vaaran paikoiksi kirjanpitäjä mainitsee juuri tämän sisäisen siirtohinnoittelun sekä emoyhtiössä osakkaiden ja emoyhtiön väliset transaktiot, kuten liiketapahtumat ja etuisuudet. Yhtiöiden välillä olevien lainojen hän sanoo säilyvän ennallaan konsernimuutoksen jälkeenkin, koska konserniyhtiö ei ole yhtiö sinänsä,

vaan konsernitilinpäätös muodostuu kaikkien yhtiöiden tilinpäätöksistä, ja toki tässä kohtaa eliminoidaan sisäiset saamiset ja velat, mutta ne eivät kuitenkaan huku mihinkään.

11.2.4 Osakevaihto

Kirjanpitäjältä tiedusteltiin myös osakevaihdon toteuttamisesta käytännössä. Hänen mukaansa osakevaihdossa kohteena olevan yrityksen osakkaat luovuttavat omistamansa osakkeet vaihtajalle, ja saavat erikseen lasketun vaihtosuhteen perusteella vaihtajalta joko uusia vaihtajan liikkeelle laskemia osakkeita tai yhtiön hallitsemia vanhoja osakkeita. Vaihdossa voidaan arvostaa kohteen osakkeet käypään arvoon tasearvojen sijaan. Tällöin vaihtajan taseeseen tulee vaihdettavan yhtiön liikearvo, joka tarkoittaa tulevia tuottoja diskontattuna vaihtohetkeen. Tämä arvo lisää omaa pääomaa. Se on mahdollista kirjata vaihtajalle myös sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon. Täältä SVOP-rahastosta emoyhtiön osakkaat voivat nostaa varoja osinkoverolla. Käytännössä kun osakevaihto suoritetaan käypään arvoon, tyttärien osakkeiden arvot nousevat niiden todelliseen arvoon ja näin parantavat emoyhtiön matemaattista arvoa. Kirjanpitäjä on sitä mieltä, että käypiin arvoihin arvostaminen edellyttää verottajalta ennakkotietoa. Sitä hän suosittelee haettavaksi aina silloin, kun vaihdon kohteena olevassa yrityksessä on useampia eri omistuksen omaavia osakkaita. Osakevaihdosta aiheutuviksi kustannuksiksi kirjanpitäjä mainitsee varainsiirtoveron, muita kustannuksia ei hänen mukaansa siitä aiheudu.

11.3 Tilintarkastaja

Tilintarkastajalta kysyttiin seuraavat kysymykset:

1. Kuinka paljon konsernitilinpäätös lisää tilintarkastajan työmäärää ja sitä kautta kustannuksia?
2. Mihin tilintarkastaja erityisesti kiinnittää konsernitilinpäätöksessä huomiota?

Näiden kahden kysymyksen lisäksi kysyttiin edellä esitetyt kirjanpitäjältäkin kysytyt kysymykset 6–19.

11.3.1 Konsernitilinpäätös

Tilintarkastajan mukaan pk-yrityksessä konsernitilinpäätös laaditaan usein vain muutamalla tositteella. Se kuitenkin lisää tilintarkastajan työmäärää melkoisesti. Konsernitilinpäätöksen tarkastuksessa on tapana käydä kaikki tositteet läpi, kun taas yksittäisen yrityksen kirjanpidon kanssa käydään tositteita läpi vain pistokein. Tilintarkastaja kertoo käytettävän 200+ -sääntöä. Mikäli kohteessa on tositteita alle 200, ne tarkastetaan kaikki, ja jos yli 200, tehdään lisätarkastuksia vain, jos 200 tositteen tarkastuksen yhteydessä ilmenee aihetta lisätarkastukseen. Tarkastustyötä lisää, jos kirjanpitäjä ei ole tottunut tekemään konsernitilinpäätöksiä. Vain osa kirjanpitäjistä osaa sen tehdä. Jos tilitoimiston johtaja on käynyt konsernitilinpäätöksen läpi ja tilintarkastaja on tottunut hänen tapaansa sen hoitamisessa, niin tarkastustyö helpottuu.

Tilintarkastaja arvioi konsernitilinpäätöksen osuuden koko konsernin tarkastuspalkkiosta olevan 10–20%. Konsernin tilintarkastukseen kuuluu emo- ja tytäryhtiöiden kirjanpitojen ja tilinpäätösten tarkastaminen. Varsinaisen konsernitilinpäätöksen tarkastukseen kuuluu lisäksi konserniyhtiöiden keskinäisten tilien täsmäytykset (saamiset ja velat, tulot ja menot, pääomakirjaukset). Tilintarkastaja kertoo esimerkin: mikäli yksittäisen yhtiön tarkastuspalkkio on 600 euroa ilman arvonlisäveroa, emoyhtiön ja yhden tyttären palkkio on siis yhteensä 1200 euroa, ja tähän konsernitilinpäätöksen aiheuttama lisätyö 10–20%, jolloin kokonaispalkkioksi saadaan noin 1500 euroa. Tilintarkastaja huomauttaa kuitenkin, että konserniavustuksen avulla saavutettu pienikin hyöty kattaa tämän lisätarkastuksesta aiheutuvan kustannuksen. Hän lisää konsernin toki aiheuttavan muitakin lisäkustannuksia. Tilintarkastaja nostaa esille myös sen, että mikäli jonkun konserniyhtiön tilinpäätöstä joudutaan muuttamaan, lisääntyy muuttuneen konsernitilinpäätöksen tarkastustyö ja siitä aiheutuva tarkastuspalkkio, ja näin konsernitilinpäätöksen aiheuttama osuus tilintarkastuskustannuksista voi nousta 30 prosenttiin. Osuus voi nousta myös konserniin liittyvien erityistapausten vuoksi, esimerkiksi vähemmistöosakkai-

den käsittelyyn, ulkomaisten tytäryhtiöiden mukaan ottamiseen ja kesken tilikauden tehtyihin konserniyhtiöhankintoihin tai –myynteihin liittyen.

Tilintarkastaja kiinnittää konsernitilinpäätöksessä erityisesti huomiota seuraaviin, hänen mukaansa tavanomaisiin hankaliin kohtiin: ”Omistusosuuksien välittömät ja välilliset laskemiset, omistusosuuksien muutokset, konsernitilinpäätöksen laatimisesta vapautuminen, sisäisten liiketapahtumien ja katteiden vähentäminen, konserniaktiivan kohdistaminen, konsernireservin tulouttaminen, vähemmistöosuuden erottaminen (varsinkin tappiotapauksissa), ulkomaisten tytäryhtiöiden tilinpäätöserien muuttaminen euroiksi (varsinkin jos tulosvaikutteisia eriä on runsaasti tilikauden aikana), osingonjako, tekninen konsernitilinpäätöksen toteuttamistapa, konsernirahoituslaskelma, konserniavustus ja hallitusten päätökset, liitetiedot konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteista ja oman pääoman muutoksista, henkilökunnan lukumäärään liitetiedoissa (joka vaikuttaa useihin kirjanpito-, tilintarkastus-, ytlaki- ym. velvoitteisiin) sekä allekirjoitukset ja päiväykset.”

11.3.2 Konserniavustus

Tilintarkastajalta tiedusteltiin, milloin konserniavustusta voidaan ensimmäistä kertaa antaa. Hän vastaa, että yhteisen verovuoden ensimmäisenä päivänä. Hän avaa vastausta niin, että laki edellyttää tilinpäätösajankohdan samanaikaisuuden konserniyhtiöillä, mutta ei tilinavaus. Hänen mukaansa siis verovuodet ovat voineet alkaa eri aikaan, jolloin yhteinen verovuosi alkaa konserniyhtiöistä myöhemmän verovuoden alkaessa. Lisäksi verovuoden on oltava yhteinen. Siispä konsernisuhteen pitää olla voimassa, kun kummankin verovuosi alkaa. Perustapauksessa konserniyhtiöiden tilikausi on kirjanpitolain mukaisesti sama. Tällöin konserniavustus voidaan antaa tilikauden ensimmäisenä päivänä. Jos samaan verovuoteen sisältyy useampia tilikausia, jotka ovat yhtenäisiä konserniyhtiöissä, voidaan avustus antaa ensimmäisen yhteisen tilikauden ensimmäisenä päivänä. Tilintarkastaja kiteyttää, että konserniavustus voidaan antaa ensimmäisen kerran, kun hallituksen päätökset on tehty yhteisen verovuoden ensimmäisenä päivänä. Mikäli vain toinen yhtiöistä tekee päätöksen, ei avustusta voida antaa. Hänen mukaansa konserniavustusta ei ole pakko ottaa vastaan.

Tilintarkastaja esittää itse lisäkysymyksen, milloin konserniavustusta on viimeistään annettava, jos sitä aiotaan antaa. Tähän hän vastaa, että koska avustus vaikuttaa tilinpäätöksiin ja verotukseen, on lopputulokseltaan ihan sama, milloin verovuoden aikana avustuksen antaa. Merkitystä sillä on kuitenkin välitilinpäätöksiin, joiden avulla voidaan osoittaa, että tulos muuttuu tiettyyn suuntaan avustuksen avulla. Esimerkiksi rahoitusneuvotteluissa voi olla myönteistä, kun konserniavustuksella korjattu välitilinpäätös näyttää kohtuullista tulosta. Avustuksella korjattu välitilinpäätös mahdollistaa myös suuremman osingonjaon osatilikauden tulokseen perustuen. Avustuksella voidaan siis nopeuttaa osingonjakoa väliosingolla, ja myös niin, että normaalia osingonjakoa voidaan nopeuttaa lisätulon pohjalta, kun tilinpäätöstä on jo muokattu saadulla avustuksella tilikauden aikana.

Seuraavaksi tiedusteltiin, kuinka paljon konserniavustusta uskaltaa tilikauden aikana antaa. Tilintarkastaja vastaa olevan julkinen salaisuus, että pienemmissä konserneissa tehdään jälkikäteen hallituksen päätöksiä päättyneelle tilikaudelle päiväen, jos muuten olisi tulossa verosuunnitteluun liittyvä virhe. Silloin pöytäkirjaan merkitään, että konserniavustusta pienennetään tai kasvatetaan. Konserniavustus toimii peilikuvana, jolloin aikaisempaa päätöstä voidaan pienentää vastakkaisuuntaisella avustuksella. Hänen mukaansa näitä hallituksen ”valkoisia valheita” tehdään pienyhtiöissä muutenkin sellaisten päätösten kohdalla, jotka olisi pitänyt jo ennen tilinpäätöstä tehdä, mutta niiden tarve paljastuu vasta tilinpäätöksen jälkeen. Hänen mukaansa konserniavustus on joustava, koska hallituksen päätös riittää, toisin kuin omaan pääomaan liittyvissä kirjauksissa. Tilintarkastajan mukaan ”valkoisen valheen” houkutus voi nousta liian suureksi, jos siitä ei aiheudu haittaa muille kuin verottajalle, syynä on turhan tiukka verolainsäädäntö eikä tähän tiukkuuteen löydy järkevää perustetta. Hänen mukaansa tällaisen valkoisen valheen voi välttää esimerkiksi tekemällä päätös ”Päätettiin yksimielisesti antaa konserniavustusta 100 000 euroa, kuitenkin enintään yhtiön elinkeinotulon verran”. Tilintarkastaja kertoo yhden Suomen verolainsäädännön ongelmista, jäykän verovuosisuhteisuuden, vaikuttavan konserniavustuksiinkin. Vanhojen elinkeinotulojen käyttöoikeudella olisi merkitystä taloudellisen laman aikana, mutta konserniavustuksen antaja ei voi hyödyntää aiempien verovuosien elinkeinotuloa tulevina vuosina konserniavustuksina. Mikäli yhtenä verovuonna mikään konserniin kuuluvista yhtiöistä ei tee verotettavaa tuloa, ei ole mahdollisuuksia hyödyntää konserniavus-

tuksia. Yhteenvedona konserniavustuksen määrästä tilintarkastaja lausuu, että avustusta annettaessa kannattaa mieluummin olla varovainen ja tarkastella tilannetta vielä ennen tilinpäätöstä uudelleen, jolloin on vielä mahdollisuus tilannetta korjata.

Tilintarkastaja ei näe konserniavustuksesta saatavan merkittävää hyötyä, mikäli kaikki yhtiöt tuottavat tuloa tasaisesti vuodesta toiseen. Hän kertoo, että avustuksella saadaan yleisimmin hyötyä siinä tilanteessa, jos konserniin kuuluvien yhtiöiden tulokset vaihtelevat jostain syystä runsaasti verovuosittain. Tällaisia tilanteet liittyvät esimerkiksi uuden tytäryhtiön alkuvaiheeseen, jolloin saadaan menestyviltä yhtiöiltä heti avustusta tappioiden kattamiseen, suuriin kertainvestointeihin, jolloin saadaan siirrettyä menoja tuottavammille yhtiöille ja näin minimoitua verot, tai sattunaisiin suuriin tuloihin tai tappioihin.

Tilintarkastaja selventää konserniavustukseen mahdollisesti liittyviä hyötyjä. Tappiontasaustilanteessa, mikäli konserni syntyy niin, että toisella on vahvistettuja tappioita, ja tappiontasausoikeus säilytetään 50 % -säännön edellyttämällä tavalla, voi avustuksen saaja vähentää vanhat, ennen konsernin syntymistä vahvistetut tappiot (ei kuitenkaan sellaisia, jotka veroviraston luvalla on siirretty 50 % -säännöstä huolimatta). Osingonjakoon liittyviin hyötyihin kuuluu, että avustuksella voidaan pienentää emoyhtiön tulosta, jolla voidaan pienentää emoyhtiön osingonjakovaatimuksia, ja päinvastoin, jos halutaan hillitä tyttärien vähemmistöosakkaiden osingonjakovaatimuksia. Tilintarkastaja mainitsee myös alueellisten verohyötyjen siirtomahdollisuuden, jolloin voidaan hyödyntää alueellisia verohelpotuksia. Konserniavustuksen avulla voidaan myös parantaa yrityskuvaa ulkopuolisille, esimerkiksi, jos halutaan myydä joku tytäryhtiö. Näin yhtiö voidaan muokata näyttämään sopivan tuottavalta, tai jos ostajalla ei ole rahaa, voidaan yhtiöstä antaa konserniavustuksia muille yhtiöille, jotta ostajan rahat riittävät. Tytäryhtiöiden tuloksia voidaan tasata avustuksien avulla, jolloin pystytään antamaan ulkopuolisille luotettavampi, tasaista tulosta tuottava kuva konsernista.

Tilintarkastaja ei näe, että tavanomaisissa hallinnollisissa päätöksissä syntyisi ongelmia vähemmistöosakkaiden suhteen, mutta taloudellisissa päätöksissä, jotka vaikuttavat osingonjakoon ja osakkeen arvoon, voi niitä syntyä. Tilintarkastaja kuitenkin huomauttaa, että vähemmistöosakkaiden suhteen ei välttämättä synny on-

gelmia, vaikka yhtiön arvoa vähennettäisiinkin ja osingonjakoa rajoitettaisiin konserniavustuksin. Hänen mukaansa vähemmistö syntyy usein perheyhtiössä sukupolvenvaihdoksen yhteydessä. Tällöin yleensä asiat on sovittu jo ennen vaihdosta niin, että vähemmistö on otettu huomioon esimerkiksi kauppahintaa määritettäessä. Tilintarkastaja nostaa esiin sen, että vähemmistö voi olla yhtiölle hyvinkin tarpeellinen. Sitä kautta voidaan saada asiantuntemusta ja sijoitusta vaikeassa taloustilanteessa. Ristiriitatilanteet enemmistön ja vähemmistön välillä voidaan etukäteen poistaa laatimalla molempia osapuolia tyydyttävä osakassopimus. Tilintarkastaja listaa vielä vähemmistön kolme suojaa: lakisääteinen vähemmistösuoja (10 %) (osinko-oikeus, tilintarkastajavalintaan vaikuttamisoikeus, erityistilintarkastukset jne.), osakkaiden yhdenvertaisen kohtelun suoja, jota valvoo tilintarkastaja, sekä takaporttina kanneoikeus osakeyhtiölain yhdenvertaisuuden rikkomisesta.

11.3.3 Holding-yhtiö, siirtohinnoittelu

Jos omistajan neljännessä yhtiöstä tulee emoyhtiö, tilintarkastajan mukaan holding-yhtiön vero-ongelmia ei tule, koska yhtiö harjoittaa itse elinkeinotoimintaa. Elinkeinotoiminnaksi emoyhtiöllä katsotaan myös, jos emo palvelee tyttäriä esimerkiksi myymällä niille hallintopalveluja liittyen esimerkiksi henkilökuntaan, yhteismarkkinointiin, rahoitukseen tai taloushallintoon. Riskialueilla liikuttaisiin, jos emon toiminta supistuisi vain tytäryhtiöiden osakkeiden omistamiseen. Turvallista hänen mukaansa on, että emo harjoittaa jatkossakin ainakin jossain määrin omaa liiketoimintaa.

Tulojen ja menojen kohdistamisongelmiin tilintarkastaja listaa kirjanpitäjänkin mainitsemat siirtohintuongelmat liittyen esimerkiksi tilavuokriin ja vuokratyövoimaan, sekä yhteisten eli yleiskulujen kohdistamisongelmat esimerkiksi kaikkia palvelemaan markkinointiin tai tuotekehitykseen liittyen. Hän ei kuitenkaan näe, että syntyisi mitään erityisongelmia liittyen siihen, että emoyhtiö laskuttaa kulujaan toisilta tai jakaa yleiskuluja. Tilintarkastaja kertoo emoyhtiön ja tytäryhtiöiden välisten palvelujen olevan tunnistettavissa silloin, kun konkreettista tavaraa tai palvelua siirtyy yhtiöltä toiselle. Tästä esimerkkeinä hän mainitsee tavarakuljetuspalvelun ja vuokratyövoiman, joita voidaan hinnoitella esimerkiksi kuljetetun ajan tai tehtyjen työ-

tuntien perusteella. Vuokrissa voidaan tavoitella käypää markkinahintaa. Tarkastajan mukaan vaikeimpia tunnistettavia ovat johdon suorittamat hallinnolliset tehtävät. Esimerkiksi koko konsernia koskevien suunnitelmien tekemisestä aiheutuvia kustannuksia on vaikea hinnoitella, koska niiden jakoperusteet jäävät näkymättä. Käytännössä tilintarkastaja sanoo kustannusten jaettavan arvionvaraisesti. Hän mainitsee vanhan säännön, joka pätee menojen ja tulojen jakamiseen ja siirtämiseen yhtiöiden välillä. Kun yhtiö laatii omat laskelmansa kustannusten jakamisesta tai siirtämisestä, perustelee ja taltioi ne, ja mahdollisesti hakee vielä hallitukselta vahvistuksen, on verottajalla oltava vahva näyttö laskelmien kumoamiseksi.

Peitellyn osingon ongelmiksi tilintarkastaja mainitsee konserniyhtiöiden välisten liiketoimien yli- tai alihinnoittelun. Alennukset eivät yksinään hänen mukaansa ole alihinnoittelua, koska alennuksia voidaan myöntää muillekin. Tässä kohtaa tulee tarkastella kokonaisuutta, onko alennus sellainen, jota käytettäisiin konsernin ulkopuolisten yritysten kanssa. Muita siirtohinnoitteluun liittyviä ongelmia hänen mukaansa ovat konsernin sisäiset palvelut, konserniyhtiöiden välisen lainan korko, jonka suhteen hänen mukaansa on turvallisinta käyttää peruskorkoa ja enintään 1–2 %:n korotusta. Tilintarkastaja mainitsee siirtohinnoittelun erityisongelmaksi sen, että verotarkastuksen yhteydessä tahaton yli- tai alihinta rangaistaan peitellyn osingon verotusmenettelyllä, vaikka tahaton yli- tai alihinta olisi voitu hoitaa konserniavustuksella ja näin se olisi kohtuullista peitellyn osingon sijaan siirtää toiseen yhtiöön konserniavustuksena. Yhtiöiden välillä olemassa olevien lainojen suhteen tilintarkastaja ei näe syytä sille, että näitä lainoja tulisi konserniksi muuttumisen vuoksi erityisesti käsitellä. Kun konserni toimii yhteiseksi hyväksi ja kaikki liittyvät samaan toimintaympäristöön, lainat katsotaan annetuksi liiketaloudellisin perustein, jolloin varoja voidaan jakaa osakkeenomistajien ulkopuolisille tahoille ja vapaan oman pääoman määrästä riippumatta, kunhan minkään konserniyhtiön maksukyky ei kuitenkaan vaarannu. Konsernisuhteen syntymisen ja ensimmäisen yhteisen verovuoden alkamisen jälkeen kyseiset lainat voidaan kuitata ilman riskiä konserniavustuksilla, jos avustukset muuten sopivat verotettavien tulojen yhdistelmään.

11.3.4 Osakevaihto

Osakevaihdon käytännön toteutukseen ja sen aiheuttamiin kustannuksiin liittyvät kysymykset tilintarkastaja jättää pääosin kirjanpitäjän vastattavaksi. Muutoksesta aiheutuviin kustannuksiin hän kuitenkin vastaa tilintarkastuksen osalta. Tällaiset yritysjärjestelyt aiheuttavat tilintarkastuksessa lisätöitä. Hänen mukaansa tässä kohtaa tulee tarkastettavaksi: ”juridiset seikat, johdon päätökset, määräaikojen noudattamiset, kirjanpitoratkaisut, mahdolliset verovaikutukset sekä osakkaiden yhdenvertaisuuden säilyminen.” Hän myöntää näiden tarkastuskohteiden aiheuttavan lisäkustannuksia, mutta sanoo tilintarkastuksen osalta osakevaihdon aiheuttaman euromääräisen kustannuksen pysyvän kolminumeroisena.

Osakkeet arvostetaan tilintarkastajan mukaan muutoksessa käypään arvoon. Tämän arvon määrittelyyn paras tapa on verrata markkina-arvoa vastaavissa tai lähes vastaavissa osakekaupoissa. Hän kuitenkin myöntää yritysten olevan erilaisia, mistä johtuu, että useimmiten tälle parhaalle tavalle on vaikea löytää pohja. Toiseksi paras tapa hyvän vertailuarvon löytymiseksi saattaa olla mahdollinen kyseisessä konserniyhtiössä lähiaikoina tehty intressipiirin ulkopuolinen osakekauppa. Useimmiten hänen mukaansa joudutaan kuitenkin käyttämään verottajan omaa ohjetta käyvästä arvosta, joka pohjautuu tuottoarvoon sekä substanssiarvoon. Hän kuitenkin huomauttaa, että verottaja etsii tällä tavalla alinta sallittua arvoa, ja mikäli halutaan saada käypä arvo tätä suuremmaksi, on etsittävä peruste-luja sille muualta. Tällöin käytetään usein ennakoituja kassavirtalaskelmia. Tilintarkastajan mukaan verottaja on näitä laskemia hyväksynytkin, mikäli niiden laatija on kyllin nimekäs. Perusteltu uusi käypä arvo saattaa olla verottajan peruslaskelmaan verrattuna jopa monikertainen.

11.3.5 Muut asiakirjat

Kohdeyhtiöiden tilinpäätösasiakirjoista ja palkkalistoista todetaan, että konserniti-linpäätöksen laatimisrajat ylittyvät, eli mahdollisesti syntyvän konsernin tulee konserniti-linpäätös laatia.

12 JOHTOPÄÄTÖKSET

Ajatus konsernista on toimeksiantajalle herännyt kirjanpitäjän ja tilintarkastajan toimesta. Konserni on tullut ajankohtaiseksi nyt, kun yhtiöt ovat muuttuneet osakeyhtiöiksi. Konsernirakenteella toimeksiantaja tavoittelee verotuksellista hyötyä, eikä siitä saisi aiheutua lisäkustannuksia.

12.1 Konsernin hyödyt

Suurin konsernista saatava hyöty liittyy konserniavustuksiin. Mikäli konserniyhtiöiden välillä tulokset vaihtelevat suuresti, voidaan saavuttaa suurtakin verohyötyä, mikäli reilua voittoa tekevästä yhtiöstä voidaan siirtää tulosta tappiota tekevään yhtiöön. Konserniavustuksen avulla voidaan siirtää tulosta nopeasti yhtiöstä toiseen. Avustuksen tarkkaa määrää ei tarvitse olla vielä tiedossa tilikauden aikana, vaan hallitus voi päättää esimerkiksi avustuksen enimmäismäärästä. Lisäksi avustusta voi antaa niin emo-, tytär- kuin sisaryhtiökin, kun taas osinkoa voidaan jakaa ainoastaan tytäryhtiöstä emoyhtiöön.

Mikäli konserni keskittää esimerkiksi rahoitustoimintonsa, voidaan rahoitusta saada paremmin ehdoin, kuin jos sitä haettaisiin yhden yrityksen nimissä. Tällaisia etuja voidaan saavuttaa myös jokapäiväisessä ostotoiminnassa. Suurempana kokonaisuutena ja asiakkaana konsernilla saattaa siis olla yksittäistä yhtiötä enemmän neuvotteluvalltaa. Käyttöomaisuusosakkeiden luovutukset mahdollistavat verovapaat tytäryhtiökaupat. Näin ollen konsernin omistusrakenteita voidaan muuttaa joustavasti.

Yhtenä hieman kyseenalaisena hyötynä konsernista voidaan pitää veroparatiisien hyväksikäyttöä. Veroparatiisien avulla voidaan toteuttaa laillista verosuunnittelua niin, että maksettavat verot pienenevät huomattavasti. Näitä ratkaisuja tulee kuitenkin pohtia moraaliselta kannalta, ja huomioon tulee ottaa myös, miten tällaiset järjestelyt vaikuttavat esimerkiksi yrityksen imagoon ja tätä kautta myyntiin. Mikäli yritys korostaa kotimaisuutta tuotteissaan, ei varmasti anna asiakkaalle hyvää kuvaa, jos yrityksen tulot ohjataan veroparatiisivaltioon, pois kotimaasta.

Konsernilla voidaan saavuttaa etuja konsernijohtamisen avulla. Kun yksittäisten yhtiöiden johdon yläpuolella on konsernijohto, saadaan yhdenmukaistettua koko yritysrhmän johtotapaa. Konsernijohdolla on tärkeä merkitys siinä, että kaikki konserniyhtiöt toimivat samaan suuntaan, ja kaikki pyrkivät yhdessä saavuttamaan konsernille hyötyä, kuten parempaa kannattavuutta.

12.2 Konsernin haitat

Konsernista aiheutuvaksi konkreettisimmaksi haittapuoleksi voidaan nimetä konsernitilinpäätös. Lisäksi mikäli konsernitilinpäätös on laadittava, on laadittava myös rahoituslaskelma. Kohdeyhtiössä nämä tulevat laadittaviksi. Kirjanpitäjä arvioi kohdeyhtiössä konsernitilinpäätöksen vievän aikaa 15–20 tuntia vuodessa. Ylimääräinen työ maksaa 750–1000 euroa. Lisäkustannuksia konsernin perustamisvaiheessa aiheuttaa myös tilikartan laatiminen, jotta konsernitilinpäätöksen vaatimat eliminoinnit saadaan kätevämmiin tehtyä. Tämä toki pienentää kustannuksia seuraavina tilikausina, ja sen avulla vältetään lisätöitä yrityksen päässä. Tilitoimis-
tossa käytössä olevien ohjelmistojen avulla konsernitilinpäätöksen laatiminen helpottuu, ja toimisto on tehnyt isojenkin konsernien tilinpäätöksiä. Opetteluun toki kuluu jonkin verran aikaa ensimmäisellä kerralla. Tilintarkastaja arvioi kohdeyrityksen konsernitilinpäätöksen tarkastamisen kasvattavan tilintarkastuspalkkiota 10–20 %. Tarkastaja kiinnittää erityistä huomiota tarkastuksessa muun muassa omistussuhteiden muutoksiin, sisäisiin liiketapahtumiin ja konserniavustuksiin.

Konserniavustukseen liittyvänä haittapuolena ovat sen vaatimat edellytykset. Kaikkien edellytysten tulee täytyä, jotta avustus voidaan vähennyskelpoisena konserniavustuksena käsitellä. Esimerkiksi edellytykset konsernisuhteen voimassaolosta ovat tiukat, avustusta voidaan antaa ensi kerran ensimmäisen yhteisen verovuoden ensimmäisenä päivänä. Mikäli avustuksen kaikki edellytykset eivät täyty, voidaan se käsitellä vähennyskelvottomana konsernitukena. Lisäksi ongelmia saattaa ilmetä tämän työn kohdeyhtiössäkkin olevien vähemmistöosakkaiden suhteen. Heiltä tulee hankkia hyväksyntä konserniavustuksen antamiseen, koska avustuksella voidaan siirtää vähemmistöosakkaita huomioimatta koko verotettava tulo toiseen yhtiöön.

Konsernissa saattaa ilmetä tulojen ja menojen kohdistamisongelmia, varsinkin jos konsernin hankintoja tai omistuksia keskitetään yhteen yhtiöön. Tulot ja menot on pystyttävä osoittamaan sille konsernin yhtiölle, jolle ne todellisuudessa kuuluvat, erityisen haastavia ovat johdon hallinnolliset kulut. Lisähaastetta tuo myös konsernissa käytettävät siirtohinnat konserniyhtiöiden sisäisissä liiketoimissa. Niissä tulee käyttää markkinahintaa, jota käytettäisiin toisistaan riippumattomien yritysten välillä. Mikäli toteutetaan yli- tai alihinnoittelua, menetetään vähennysoikeus verotuksessa ja yli- tai alihinnoittelua voidaan rangaista jopa peiteltyinä osingonjakona. Juuri nämä hinnoittelukysymykset ovat tässäkin yhtiössä peiteltyyn osingonjaon vaaranpaikat, ja niihin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Yhtiöiden toisilleen myöntämät alennukset eivät lähtökohtaisesti ole alihinnoittelua, jos ne voidaan perustella ja niitä voitaisiin myöntää myös riippumattomille yrityksille. Yhtiöiden sisäiset palvelut tunnistetaan silloin, kun tavara tai palvelu siirtyy yhtiöltä toiselle. Hinnoittelu suoritetaan markkinaperusteisesti.

Konsernin muodostumisessa osakevaihdon avulla osakkeet arvostetaan käypään arvoon. Käytännössä vaihdossa vaihdon kohteen osakkeet luovutetaan vaihtajalle, ja vastineeksi saadaan vaihtajan osakkeita. Vaihdoista aiheutuu kustannuksia varainsiirtoveron muodossa ja koska tähän muutokseen ja osakkeiden arvostukseen tarvitaan myös kirjanpitäjän asiantuntemusta, aiheutuu siitäkin kustannuksia. Myös tilintarkastajan työ yritysjärjestelyjen kohdalla lisääntyy.

12.3 Lopputulos

Konsernirakenteella voidaan saavuttaa merkittäviä veroetuja, mutta lähinnä vain siinä tilanteessa, että joku konserniyhtiöistä on huomattavasti tappiollinen. Mikäli kaikki yhtiöt tekevät edes jonkin verran voittoa, konserniavustuksesta ei ole verotuksellista hyötyä. Konsernirakenne aiheuttaa lisäksi lisäkustannuksia. Kuitenkin, mikäli yksikin vuosi on jollain yhtiöistä reilusti tappiollinen, voidaan saavuttaa etuja, joita ilman konsernirakennetta ei saavutettaisi. Mikäli konserniksi muututaan, on lisäksi pohdittava tarkoin menojen ja tulojen kohdistamista, sekä käytettävää siirtohinnoittelua.

Mikäli konserniksi halutaan muuttua pian, ovat muutokset tehtävä vielä vuoden 2015 puolella. Näin konserniavustusta voidaan hyödyntää heti 1.1.2016 alkavalla tilikaudella, koska konsernisuhde on ollut näin voimassa koko verovuoden. Konsernia perustettaessa kannattaa pohtia myös omistajan neljännen yhtiön asettamista emoyhtiöksi, koska haastatteluilla saatiin vahvistus sille, että koska tälläkin yhtiöllä on omaa liiketoimintaa, ei sen kanssa tule vastaan holdingyhtiöiden veroongelmia. Mikäli konserniin halutaan vain yritykset X, Y ja Z, emoksi olisi mielekäs valita Yritys X Oy, sillä se sijaitsee omistajan asuinpaikkakunnalla, ja tähän yritykseen on jo ennestään keskitetty osa näiden yhtiöiden hallinnosta. Mikäli emoksi tulisi jo ennestään palvelutoimintaa harjoittava neljäs yhtiö ja tähän yhtiöön keskitettäisiin kaikki konsernin hallinto, saattaisi sisäisten palvelujen tunnistaminen ja hinnoittelu helpottua, kun niitä varten olisi tavallaan oma yhtiönsä.

Haastattelulla saatiin vahvistus siihen, että osakevaihto on tässä tapauksessa järkevä tapa konsernin perustamiseen. Vaihdoissa käytettävän käyvän arvon määrittely vaatii ulkopuolista asiantuntemusta. Osakevaihdon yhteydessä on huolehdittava, että mikäli jollain yhtiöistä on vahvistettuja tappioita, että nämä tappiot saadaan poikkeusluvan avulla säilytettyä omistuksen vaihdosta huolimatta. Yhtiöiden välisille olemassa oleville lainoille ei tarvitse suorittaa toimenpiteitä vaihdon yhteydessä. Koska kyseisissä yhtiöissä on vähemmistöosakkaita, heidän oikeutensa on huomioitava. Nämä asiat tulee käydä vähemmistöosakkaiden kanssa etukäteen läpi, jotta ne voidaan mahdollisesti ottaa huomioon osakevaihdon yhteydessä. Vähemmistöosakkaiden omistusosuus on niin pieni, että vaihto voidaan suorittaa niin, että nykyisten vähemmistöosakkaiden omistukset eivät muutu, vaan he omistavat edelleen tytäryhtiöitä. Toinen vaihtoehto on, että heille tarjotaan osakevaihdossa emoyhtiön osakkeita. Tämä saattaisi helpottaa konserniavustuksiin liittyviä vähemmistöosakasongelmia.

Yhtiön johdon tuleekin ratkaisua konserniksi muuttumisesta miettiessään pohtia tarkoin yhtiöiden tulevaisuudennäkymiä. Mikäli yhtiöiden tulokset ovat noususuunnassa, eikä voida ainakaan ennustaa suurta notkahdusta tai tulosten voimakasta heittelyä joissain konsernin yhtiöissä, konserni ei välttämättä tuo toimeksiantajan konsernirakenteelta tavoittelemaa verohyötyä. Mietinnässä tulee toki ottaa huomi-

oon myös se, onko tulevaisuudessa näköpiirissä mahdollisesti uusia yrityskauppoja, joiden kohdalla konserniavustuksesta voidaan verotuksellista hyötyä saavuttaa.

Konsernin voidaan sanoa olevan yksittäisiä osakeyhtiöitä raskaampi järjestelmä, koska se vaatii aiempaa enemmän osaamista yrityksessä esimerkiksi siirtohinnoitteluun liittyvissä kysymyksissä. Lisäksi konsernista aiheutuu lisäkustannuksia. Mikäli kuitenkin konserniavustuksella saadaan merkittävä hyöty, tulee nämä haittapuolet katettua, mahdollisesti jopa moninkertaisesti.

13 POHDINTA

Toimeksiantaja odottaa konsernirakenteelta ennen kaikkea verotuksellista eli rahallista hyötyä. Kyseisessä yritysryhmässä ei kuitenkaan välttämättä rahallista hyötyä saavuteta konsernin avulla, sillä ainakin tällä hetkellä kaikkien yhtiöiden toiminta on voitollista. Yritysjohdon tuleekin erityisesti pohtia konserniksi muuttamisen yhteydessä sitä, miltä yhtiöiden tulevaisuudennäkymät näyttävät. Mikäli odotettavissa on huonompia aikoja, kannattaa konsernirakennetta harkita. Mikäli taas tulevaisuus näyttää valoisalta, konsernirakenteesta aiheutuisi todennäköisesti rahallisesta näkökulmasta vain lisäkustannuksia. Pohdinnassa tulee ottaa myös huomioon se, onko tulevaisuudessa mahdollisesti näköpiirissä yrityskauppoja, joiden avulla voisi konserniavustuksella verohyötyä saavuttaa. Toimeksiantajan kannattaa laajentaa pohdintaansa pelkästä verotuksellisesta puolesta myös niihin muihin seikkoihin, joita konsernilla voidaan saavuttaa, kuten neuvotteluvoimaan esimerkiksi raaka-ainetoimittajien kanssa, keskitetyn johdon tuomiin etuihin tai joustaviin yritysrakenteiden muutoksiin.

Huomionarvoista on myös se, että toimeksiantajan ajatus konsernista on syntynyt juuri hänen kirjanpitäjän ja tilintarkastajan toimesta. He tulevat mahdollisesta konsernirakenteesta lisätyön takia joka tapauksessa hyötymään, oli konsernista sitten toimeksiantajalle vastaavaa hyötyä tai ei. Toisaalta kuitenkin näiden ammattilaisten kanssa on yrityksellä pitkä historia, ja he ajattelevat varmasti myös asiakkaan etua, ja tämä käykin ilmi rehellisissä haastatteluvastauksissa esimerkiksi aiheutuviin kustannuksiin liittyen.

Tutkimuksella saatiin vahvistusta teoriassa esitettyihin osa-alueisiin alan ammattilaisilta, sekä käytännön konkreettisia esimerkkejä kustannuksista ja menettelyta-voista. Tutkimus siis täydensi teoriaa käytännön näkökulmalla. Työn tulokset korostavat sitä, että päätös konserniksi ryhtymisestä ei ole yksiselitteinen, eikä se automaattisesti aina ole kannattavaa, vaan sitä tulee harkita jokaisessa tapauksessa erikseen. Harkinnan yhteydessä tulee tarkastella yrityksen historiaa, mutta ennen kaikkea sen tulevaisuudennäkymiä.

Työn merkitys on kirjoittajan mielestä merkittävä. Se tarjoaa arvokasta lisätietoa ja tiivistetyn esityksen yritysjohdon tueksi konsernirakenteen harkitsemiseen. Vaikka

työ on tapaustutkimus eikä tuloksia voida sen vuoksi yleistää, on työssä käsitelty konserniin liittyviä osa-alueita niin kattavasti, että siitä varmasti on hyötyä samassa tilanteessa oleville yrityksille. Työ auttaa muita yrityksiä hahmottamaan, mitä kaikkea tulee konsernia harkittaessa ottaa huomioon.

Työn tavoitteet saavutettiin hyvin. Vaikka yhtä suoraa vastausta ei konsernin perustamisen kannattavuudesta olekaan mahdollista antaa, niin saatiin kattava näkemys konsernin hyödyistä ja haitoista ja muista seikoista, joita yritysjohton tulee pohdinnassaan huomioida.

Kirjoittaja kiteyttää tämän opinnäytetyön tarjoavan työkaluja tapauskohtaiseen pohdintaan konsernin perustamisen kannattavuudesta.

LÄHTEET

A 30.12.1997/1339. Kirjanpitoasetus.

Ainasvuori, M. 2015. Konsernivalvonta korostuu kunnan hallinnon ja talouden tarkastuksessa. Balanssi 4–5 / 2015, 25.

Ennako-osinkojärjestelmä. Verohallinto: 7.12.1999. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.11.2015]. Saatavana: [http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Osakkeet_osingot_ja_peitelty_osin_gonjako/Ennakoosinkojarjestelma\(10226\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Osakkeet_osingot_ja_peitelty_osin_gonjako/Ennakoosinkojarjestelma(10226))

Hautamäki, H. 2006. Osakeyhtiöstä konserniksi? [Opinnäytetyö]. Kokkola: Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu. [Viitattu 15.11.2015]. Saatavana: <http://www.cou.fi/opinnaytetyot/julkaistut/Hautamaki.pdf>

HE 89/2015. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kirjanpitolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta sekä puunkorjuuta aarniometsissä harjoittavien yritysten viranomaisille suorittamien maksujen julkistamista koskevaksi laiksi.

HE 109/2005. Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännök-si.

Hellberg, N. 2013. Konsernituki osana elinkeinotulon verotusta. [Verkkajulkaisu]. Vaasa: Vaasan yliopisto. [Viitattu 09.11.2015]. Saatavana: http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-481-0.pdf

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Huuskonen, J. & Thorström, M. 2015. Uudistuneen kuntalain vaikutukset konserniraportointiin ja omistajaohjaukseen. Balanssi 4-5 / 2015, 16.

Kamensky, M. 2010. Strateginen johtaminen: menestyksen timantti. 2. tark. p. Helsinki: Talentum.

Kokkonen, M., Ojala, H. 2015. Kuntakonsernit kuntoon. Balanssi 4-5 / 2015, 9.

Konsernitilinpäätös raskas taakka etenkin pienille konserneille. 16.5.2013. [Verkkosivu]. Helsinki: Keskuskauppakamari. [Viitattu 09.11.2015]. Saatavana: <http://kauppakamari.fi/2013/05/16/konsernitilinpaaatos-raskas-taakka/>

Kukkonen, M. & Walden, R. 2010. Konsernin verosuunnittelu. Helsinki: WSOYpro Oy.

L 30.12.1997/1336. Kirjanpitolaki.

L 24.6.1968/360. Laki elinkeinotulon verottamisesta.

L 21.11.1986/825. Laki konserniavustuksesta verotuksessa.

L 21.7.2006/624. Osakeyhtiölaki.

L 30.12.1992/1535. Tuloverolaki.

Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. 2007. Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.

Mehtonen, P. 2005. Siirtohinnoittelu, tuloverotus ja konsernistrategiat: erityisesti strategisen suunnittelun dokumentoinnista ja reaaliargumentaatiosta. Helsinki: Edita.

Ministeri Berner mukana veroparatiisiyhtiöissä. 15.9.2015. [Verkkosivu]. Helsinki: Yleisradio Oy. [Viitattu 22.11.2015]. Saatavana: http://yle.fi/uutiset/ministeri_berner_mukana_veroparatiisiyhtiossa/8288620

Ministeri Toivakka järjesteli suuren kauppakeskuksen omistuksia Belgiaan perheensä holdingyhtiölle. 11.11.2015. [Verkkosivu]. Helsinki: Yleisradio Oy. [Viitattu 22.11.2015]. Saatavana: http://yle.fi/uutiset/ministeri_toivakka_jarjesteli_suuren_kauppakeskuksen_omistuksia_belgiaan_perheensa_holdingyhtiolle/8440333

Mitä on siirtohinnoittelu? Verohallinto: 21.3.2011. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.11.2015]. Saatavana: http://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Kansainvalinen_toiminta/Mita_on_siirtohinnoittelu

Mäkelä, L., Reponen, T., Pohjonen, S. & Honkamäki, T. 2014. Konsernitilinpäätöksen laadinta. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Määttä, J. 2010. Hybridiorganisaatioiden ja niiden konsernijohtamisen muotoutuminen. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. [Viitattu 09.11.2015]. Saatavana: <http://tampub.uta.fi/handle/10024/66640>

OECD, 2013. Addressing Base Erosion and Profit Shifting. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 10.11.2015]. Saatavana OECD:n verkkokirjastosta. Vaatii käyttöoikeuden.

Perälä, S., Mäki, L. & Vänskä, P. 2012. Konsernitilinpäätöksen erityiskysymyksiä. Helsinki: KHT-Media.

Rautiainen, A. 2015. Case research. Luentomoniste. 5.11.2015. Jyväskylä University of Business and Economics. Julkaisematon.

Sadan sivun savotta. 16.5.2013. [Verkkosivu]. Helsinki: Keskuskauppakamari. [Viitattu 09.11.2015]. Saatavana: <http://kauppakamari.fi/2013/05/16/sadan-sivun-savotta/>

Tomperi, S. 2014. Yritysverotus ja tilinpäätössuunnittelu. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Veroparatiisien käyttötavat ja käytön laajuus. Verohallinto: 03.9.2013. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.11.2015]. Saatavana: https://www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Veroparatiisit/Veroparatiisien_kayttotavat_ja_kayton_la%2827038%29

Veroparatiisivaltion ja -yhtiön käsitteet. Verohallinto: 03.9.2013. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.11.2015]. Saatavana: https://www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Veroparatiisit/Veroparatiisivaltion_ja_yhtion_kasitteet%2827889%29

Veroparatiisiyhtiöiden käyttötapoja ja käytön laajuus Suomessa. Verohallinto: 03.9.2013. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.11.2015]. Saatavana: https://www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Veroparatiisit/Veroparatiisiyhtioiden_kayttotapoja_ja_k%2827044%29